

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LANGT FRA DANMARK

1-10

Axel Felix

LANGT FRA DANMARK

1-10

*Skitser og scener fra
De forenede Stater i Nordamerika*

Bind 10

Forlaget Danmark

LANGT FRA DANMARK 1-10
udkom første gang i perioden 1852-55 på
Andr. Fred. Høsts Forlag
Axel Felix er et pseudonym for H.P.G. Hansen
Nyudgivet af Lademann Forlagsaktieselskab, København 1987
i en let sprogrevision, hvor man har forsøgt at bevare
forfatterens tone og tidens atmosfære.
Teksten skulle således være tillempet læseren af i dag,
uden at den har mistet noget af sin oprindelighed.
Sprogrevision og billedredaktion: Sture Jensen
Forlagsredaktion: Marianne Borchmann
Grafisk tilrettelægning: Bent Juul Nielsen/Leif Petersen
Bogen er sat med Century Condensed
hos Carvi-Sats, København,
og trykt hos A/S Modersmålets Trykkeri, Haderslev
Printed in Denmark 1987

ISBN 87-15-01564-5 (Bind X)
ISBN 87-15-01565-3 (Komplet)
ISBN 87-15-05090-4 (Forlaget Danmark)

*Ill. på foregående side: »I alle dets stadier
er hvalfangst farefuldt og møjsommeligt...*

MOD BOSTON

Vi ankom til byen Sandusky om natten henad klokken to, og havde da gennemrejst hele staten Ohio fra syd til nord. Vi havde beundret de dejlige landskaber, der udfoldede sig i det bløde eftermiddagslys og i den dæmrende sommernats belysning.

Sandusky er en ny by. På grund af dens lave og usunde beliggenhed var den i lang tid hjemsøgt af febre, kolera og andre smitsomme sygdomme, men nu er sundhedstilstanden forbedret, og byen vokser tydeligt – mest fordi den er udgangspunkt i Ohio for alle de dampskibe, der i forskellige retninger sejler på Eriesøen.

Damperen »Alabama« skulle afsejle fra Sandusky klokken seks om morgenen, men da den endnu ikke var ankommet fra Buffalo, blev vi tvunget til at tage ind på Sandusky Hotel. Her søgte vi en times søvn i gyngestole og på sofaer, da vi var trætte efter den cirka 500 kilometer lange tur med toget.

Endelig fik vi besked om, at båden var ankommet, og vi myldrede alle ned til landingsbroen. Det var en frisk og smuk morgen. Foran os lå Eriesøen med sine krusede, klare bølger. Himlen var skyfri, og alt spæede om en dejlig dag. Så lød klokken, og vi gik om bord.

»Alabama« var en stærk og prægtig dampbåd. Den

var bygget to år tidligere og forsynet med alle mulige bekvemmeligheder for passagererne. Vi var vist over hundrede sjæle om bord, og det var i sandhed et broget selskab. Jeg fik anvist en kahyt, som jeg skulle dele med en tysker, der hed Hiller. Mine kufferter blev forvaret i lasterummet.

Derefter købte jeg for en dollar en livsforsikring, af en forsikringsagent, der kom om bord lige før skibet sejlede. Hvis jeg mistede livet på denne rejse over Eriesøen eller på togrejsen mellem Buffalo og New York, da ville der til mine efterladte blive udbetalt en sum på 1.500 dollars. Til det formål blev mit navn, fødested osv. ført ind i en stor protokol, der var autoriseret af regeringen i Ohio for assurancekompagniet The Globe i Cincinnati. Dette beløb blev dog kun udbetalt, hvis man mistede livet. Hvis man kom ud for en ulykke, som forårsagede, at man måtte ligge i sengen i flere uger, og senere blev helbredt, så blev der udbetalt mellem 200 til 1.000 dollars. Blev man krøbling var beløbet 1.200 dollars. Mere end halvdelen af passagererne lod sig forsikre, og endnu den dag i dag har jeg som et minde denne police.

Efter at have taget et forfriskende styrtebad – også denne store *comfort* fandtes om bord – gik jeg til morgenbordet, hvor jeg fik plads ved siden af min kahytsfælle, hr. Hiller. Han var cirka 30 år gammel og var for nylig kommet til Amerika. Han talte et radbrækket engelsk, og havde dertil den mani – for anderledes kan jeg ikke beskrive mandens egenskab – at han absolut *ville* tale engelsk. Og det selv om jeg hele tiden tiltalte

»Jeg fik plads ved siden af min kahytfølle, hr. Hiller.«

ham på tysk og lod forstå, at det var en ren tortur at snakke engelsk med ham. Men nu havde han boet seks måneder i England. Så engelsk skulle det være! Alt, hvad han ejede var engelsk. Lige fra støvlerne til de banknoter, som han flere gange tog frem for at sammenligne de engelske og amerikanske papirpenge. Der stod ikke slet og ret Hiller på hans kuffert og sengetøj, men C.F. Hiller, Esq.¹⁾ Og så indtaget var han i alt engelsk, at han ikke kunne nævne en genstand, uden at han straks fortalte, at den var købt i England.

Da vi efter bordet sad i salonen sammen med mange af damerne, spurgte en snu yankee, der i lang tid havde hørt på Hillers snak, om han også havde købt sin paryk i England. Det var for meget for C.F. Hiller,

Esq. Han blev kobberød i hovedet, hvorefter han vendte sig til mig og på godt tysk lod en byge af skældsord hagle ned over amerikaneren. Jeg hørte ord som »gabflab« og »kødhoved«, men amerikaneren var forsvundet op på dækket, og fra det tidspunkt talte Hiller meget lidt engelsk resten af rejsen. Han hang dog som en burre fast ved mig og proppede mine ører fulde af politik og forsvar for socialisme og en mængde andre »ismer«. – Han betroede mig først senere, at han var hattenagersvend. »Aber ich bin doch *never mind, anyhow* ein schentelman!« Og det kan såmænd godt være, at han var en gentleman.

Men nu var vi kommet et godt stykke ud på Eriesøen. Vi havde en frisk brise på denne hede sommerdag, og solsejlet skærmede godt. Det var som at befinde sig på det store verdenshav – på den ene side lå Canada, på den anden Ohio. Men vi kunne ikke se land, selv om luften var så klar og himlen så blå.

Flere af passagererne var søsyge og var gået til deres kahytter og køjer, men flertallet klarede det dog. Da der blev ringet ind til middagsbordet, talte jeg en 50 kuverter, men der var en stiv kuling, og skibet rullede meget.

Vi gjorde holdt i Cleveland i staten Ohio for at tage kul om bord. Her steg enkelte af passagererne i land, men andre kom om bord i deres sted, og snart sejlede vi videre.

Ved et tilfælde gjorde jeg om eftermiddagen bekendtskab med en landmand ved navn Booman fra

*»Den danske Pioneer« er den største dansksprogede avis i USA.
Siden førsteudgaven har dens bladhoved ikke skiftet karakter.
Og den formidler stadig nyheder fra Danmark.*

Kentucky. Han var et klogt og begavet menneske, og han fortalte mig med et lille smil om alle de genvordigheder, som han havde kæmpet imod, inden han havde bragt det så vidt, at han kunne begynde at høste frugterne af sin flid og udholdenhed. Han og hans familie, kone og tre børn, var født i staten Vermont, som de nu var på vej til for at besøge konens forældre. Men lige efter at de var blevet gift for ti år siden, så trak nybyggerlysten i det unge par. For konens medgift på tusinde dollars, købte de et landområde i det indre af Kentucky, og med mod i hjertet og ungdommelig håbefuldhed drog de bort fra deres fødested for at søge lykken i en sydligere stat. Sejret havde de først efter mange hårde kampe, og Booman forsikrede mig, at han ikke ville sælge sin farm for 12.000 dollars, som han flere gange var blevet tilbudt. Både hans børn og kone så sjæleglade ud. – Det var med andre ord en lykkelig familie, der nu efter ti års fravær atter ville besøge den lille by i staten mod nord, hvor deres forældre boede, og hvor de selv var vokset op og havde giftet sig. Nu havde de sikret sig en tryk fremtid. Ja, der syntes at

hvile en Guds velsignelse over dette ægtepar og deres børn. Man så det afspejlet i deres muntre, sunde, glade ansigter. Det lå i det kærlige blik, som forældre og børn sendte hinanden, og jeg tror, at det blev formidlet til alle, der mødte dem...

Efter alt at dømme, så var der i det hele taget mange andre lykkelige mennesker om bord på det hurtigsejlende dampskib. Flere nygifte par gik arm i arm rundt på det øverste dæk. De var blevet gift for få dage siden i Missouri, Louisiana og Texas, og ved hinandens side foretog de nu den første udflugt i verden. De skulle til Niagara eller et andet badested mod nord, ja nogle af dem skulle måske rejse til Europa... Det var smukke mennesker, og de gik kærligt og fortroligt og småhviskede til hinanden. Men jeg tænkte på, om de om ti år ville være lige så lykkelige som den brave landmand og hans familie, som jeg lige havde talt med?... Ja, hvorfor dog ikke. Vi skal have lidt kamp og modgang her i livet. Så knyttes vore hjerter mere sammen... Men hele forskellen var, at de nygifte par om bord på »Alabama« tilsyneladende alle var rige. Hvorimod mr. Booman og hans hustru selv havde kæmpet sig op til velstand... Men mennesket er i skæbnens vold...

Der sad en bleg ung mand i forstavnen... Man kunne straks se, at han ikke var amerikaner. Han spiste tørt brød med lidt ost til, og nu og da tog han en slurk af en feltflaske, der hang i en snor om hans skulder... Jeg talte med ham. Han var nordmand. Kom fra omegnen af Arendal. Han havde været borte i syv år, hvoraf de sidste fire var tilbragt på Cuba. Her havde han som

stolemager sparet 2.000 dollars sammen. Nu ville han rejse hjem. En trofast pige ventede på ham, og nu kunne han forsørge hende. Båg de mørke, men altid elskede fjelde i Norden, ville han bygge sit hus, og når døden engang kaldte på ham, ville han hvile i fædrelandets jord... Lykkelige unge mand! Hvem der var i dit sted! tænkte jeg med et suk, da han fortalte om sit liv – Og I som kender mig, vil forstå, hvorfor jeg ønskede mig i hans sted!...

Denne aften gik solen blodrød ned. Smukke skyer omgav den lysende klode, og jeg stod længe alene på det øverste dæk... Mangfoldige minder fra fortiden myldrede frem i mit sind. Mit drømmende blik hvilede på en lykkelig barndoms uforglemmelige timer. Jeg var i Danmark, og mine tanker dvælede ved en lille sø. Det var den sø i nærheden af min fødeby, hvor jeg sammen med mine barndomsvenner havde løbet på skøjter og skåret kunstige sving og figurer i den spejlblanke isflade. Det var den lille sø, hvor gyngerne gik rundt for »fire skilling pr. person«, og hvor vi stjal os til ved småbordene at drikke en rød kirsebærsnaps, som var mede så dejligt. Her tændte vi de cigarer, som vi havde købt hos urtekræmmeren på hjørnet for vore sparepenge... Men fra vinterbilledet gik mine tanker til de dejlige sommeraftener på den samme sø. Her besøgte vi den familie, der ejede det store gule hus, der lå tæt ved Østerbro på Dosseringen, og som spejlede sig så smukt i det stille vand. Vi var mange, der gik i båden. Unge piger og drenge, som nu er lykkelige

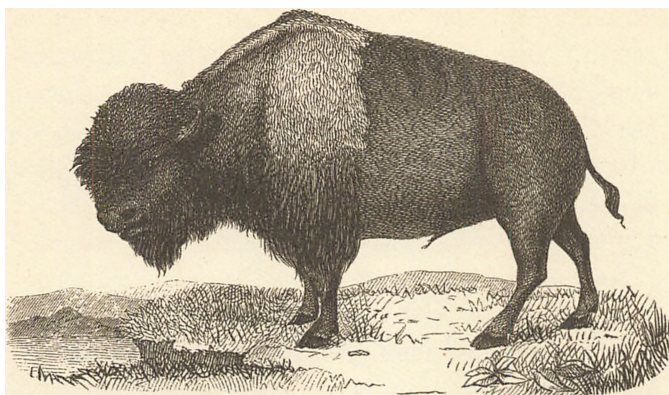
mødre og fædre, eller som er gået til det ukendte land, hvor vi engang skal møde alle dem, som vi har elsket hernede. Vi roede omkring, sang og jublede. Den lille Peblingsø var dengang en af de største søer, vi havde set, og vi troede, at vi aldrig skulle komme langt væk fra den... Men mange af os rejste tusinder af kilometer mod syd og mod nord... Og en af dem stod tyve år senere på et dampskib på den store Eriesø i det fjerne Amerika – men glemte dog ikke den lille Peblingsø, ikke de trofaste kære, der levede nær ved den... Ja, det var både søde og vemodige følelser, som minderne havde kaldt frem. Men mon ikke mere end en dansker har sendt sine tanker, sine længsler og sine ønsker fra Eriesøens bølger hjem til det elskede fædreland!

Klokken fire om morgenen så vi solen stå op over Buffalo, og et par timer senere var vi i denne by.

Her hilste jeg igen på min gamle ven, kaptajn Gray, som jeg tidligere har omtalt i disse skitser, og som altid modtog han mig med stor gæstfrihed. Sammen med ham og et par andre venner besøgte jeg igen Niagara, men her var hotellerne så fyldte, at det var umuligt at få logi eller forfriskninger.

Jeg har tidligere fortalt om Niagara, men vil alligevel gerne dvæle lidt ved stedet og føre mine læsere tilbage i fortiden. Nu støtter jeg mig på troværdige fakta og på oplysninger fra videnskabsmænd, der grundigere end jeg har samlet mangfoldige brikker sammen til billedet af et af verdens smukkeste naturscenerier.

Da fader Hennepin²⁾ for cirka 175 år siden for første gang så Niagaravandfaldene, så frembød Niagaraflo- dens bredder et helt andet syn end i dag. Der var ingen bekvem landevej, ingen buldrende jernbane, der kryd- sede gennem de gamle skove, og hverken til lands eller til vands hørte man de brusende dampmaskiner, som i dag med vindens hastighed på få timer fører tusinder af besøgende fra det store verdenshav til vandfaldene. Dengang blev de rejsende ikke lokket af Clifton House – dette glimrende hotel, hvor man for 2 1/2 dollar om dagen får de udsøgt komfort, og hvor selv den mest kræsne person ikke kan finde noget at udsætte på de bugnende bordes prægtige retter... Dengang så man ikke de andre storartede hoteller, kosthuse og elegante butikker, som nu ligger alle vegne. Man havde ingen spadserestier og kunstige gange, ingen med stort be- svær og fare opbyggede tårne midt i vandfaldet, hvor- fra man kunne overskue »Vandtordenen« i hele dens majestæt. Dengang så man heller ikke alle de sav- og stampemøller³⁾, som nu blander deres klaprende lyd med den gamle strøms højtidelige brusen. – Hele land- skabet mellem Erie- og Ontariosøen var en uhyre skov, der var delt af en kløft, som vandfaldets kraft gennem årtusinder havde udhulet. Kæmpetræer, som nybyg- gernes økser endnu ikke havde berørt, bredte deres mægtige, skærmende løvtage over den uopdyrkede jord, og den friske blæst fra de store søer legede i ahorntræernes og de slanke graners grønne kæmpe- toppe. De stakkels, ærlige, røde mænd havde i hine lykkelige tider deres bedste jagtområder i uforstyrret

Den amerikanske bison levede tidligere i flokke på Nordamerikas prærier og var et eftertragtet bytte for indianerne.

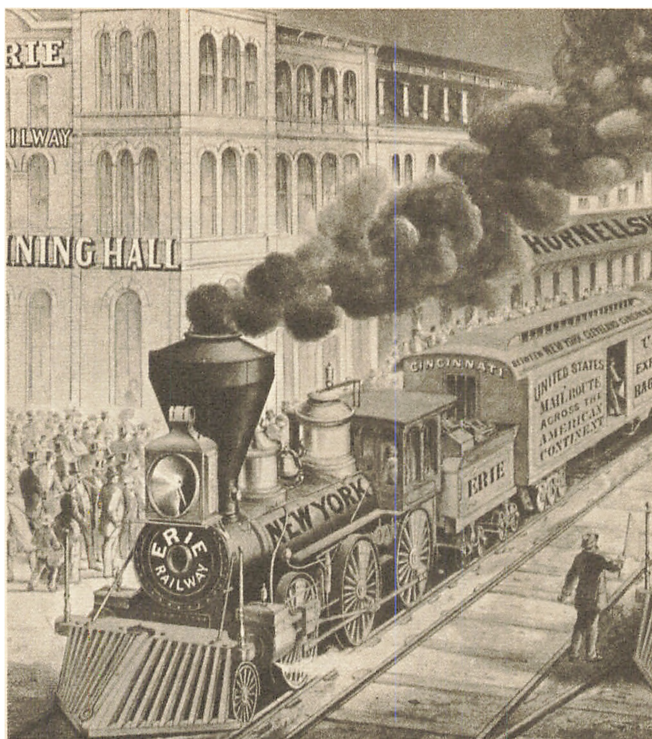
besiddelse, og kraftige bøfler og prægtige hjorte kølede hver dag deres hoveder i de vanddampe, der steg op fra Hesteskofaldet med en farvepragt, som om det kunne være millioner af diamanter.

I århundreder har den tavse indianer med forbavselse betragtet dette Jordens mest strålende naturbillede. Han har lyttet til strømmens torden uden at forråde stedets maleriske hemmelighed til den hvide mand. Det var et rent tilfælde, der førte missionæren, fader Hennepin fra Canada, til denne øde plet og til hans røde »børns« wigwams. Det kan derfor ikke undre, at munken i sin første forbavselse over, hvad han havde set, lod sig forlede til at overdrive lidt i sin beskrivelse af vandfaldet. Blandt andet angav han dets højde til dobbelt så stort, som det virkelig er. Men man må

alligevel forundres over, at den overraskede opdagelsesrejsende har kunnet give sin skildring af vandfaldet en så stor troværdighed, som man finder det i hans værk⁴⁾ om Canada. Dengang var det store halvrunde fald, der er formet ganske som en hestesko eller en

*Et formodet portræt af den svenske naturforsker Pehr Kalm
(1716-79). Malet af J.G. Geitel*

Et af de mange tog, der bragte besøgende til Niagara.

halvmåne, delt i to næsten lige store dele ved den mægtigt fremspringende klippe, Table Rock. I stedet for to fald var der tre mægtige vandfald. En kendsgerning, som 73 år senere blev bekræftet af den svenske naturforsker Kalm⁵⁾.

Kalm var den anden hvide mand, der besøgte Niagarafaldet. Der var gået en hel menneskealder, uden at

det var faldet nogen rejsende ind at følge i fader Hennepins fodspor for at overbevise sig om, at han havde ret, da han skrev: »I hele verden findes der ikke et naturskuespil, der i storhed kan overgå eller sammenlignes med dette vandfald«.

Nu kommer der hver dag om sommeren hundreder, ja tusinder af besøgende til Niagara med tog fra Buffalo og Rochester og dampbåde fra Ontariosøen. For nogle få dollar kan man gøre hele denne tur, selv om afstanden fra New York over Buffalo til Niagara er cirka 750 kilometer. Men det er jo ingen afstand for heste, der har seks hjulben, og som ikke behøver søvn eller hvile, og som kun fodres med sorte sten.

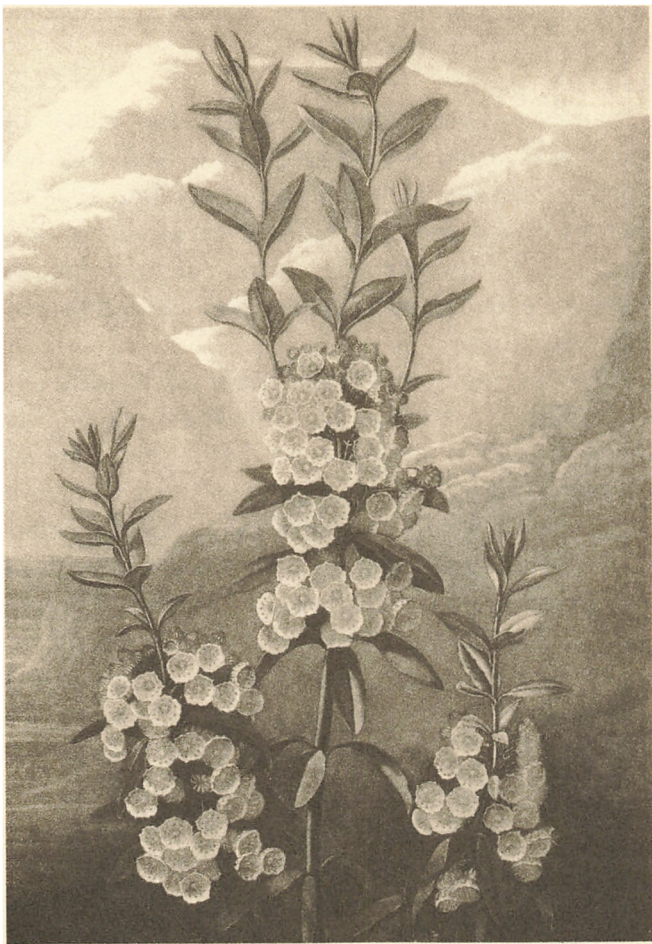
I Europa har tidens underfulde magt frembragt mange forandringer, men udviklingen går der sin langsomme og træge gang. I den nye verden går udviklingen fremad med stormens og dampkraftens hurtighed. Hvilken uhyre omvæltning er der ikke sket på den forholdsvis korte tid mellem den svenske dr. Kalms første besøg ved Niagara og op til vore dage? På hans tid var der ikke fældet et eneste træ på Goat Island. Ingen hvid mand havde betrådt den nu så berømte ø, der skiller Hesteskofaldet fra Det amerikanske Fald. Og se nu hvilken forandring! Mr. Porter, som ejer øen, har i den senere tid haft en årlig indkomst på 20.000 dollars. Udelukkende tjent gennem de 25 cents, som hver besøgende betaler, når han passerer broen, der forbinder Goat Island med fastlandet... I gamle dage havde de stridbare chippewa-indianere på denne ø deres wigwams, smykkede med deres fjenders skalpe og bøffel-

»...Porter har haft en årlig indkomst på 20.000 dollars, tjent gennem de 25 cent, som hver betaler, når han passerer broen...«

horn... Men nu er resterne af denne engang så mægtige stamme trængt langt tilbage mod det fjerne vesten, og i dag ser man kun nogle få fattige indianerkvinder gå omkring på Goat Island med deres flettede kurve og perlebroderier, som de sælger til de besøgende. På den måde kan de forsørge deres dovne mænd og deres sultne børn. I stedet for indianernes krigsråb og bøflernes brølen, er det nu kun middagsklokkerne fra hotellerne, der blander sig med vandmassernes brusende larm og lokomotivets hvislende piben.

Ja, således *var* og således *er* Niagaravandfaldene... Måske trodser den menneskelige ånd om hundrede år faldets mægtige kraft. Og man kan da muligvis spad-

Pehr Kalm, der rejste rundt i Nordamerika i 1747-51, nedfældede sine oplevelser og natur-iagttagelser i værkerne »En resa till Norra America« og »Temple of Flora«. Her har han afbildet busken 'Kalmia augustifolia', som vokser i Nordøstamerika.

sere ganske muntert både op og ned ad den skummen-
de, mægtige vandmasse!

Vi krydsede Ontariosøen og besøgte den smukke by
Toronto i Canada. Jeg var især optaget af de røde uni-
formsjakker, som blev båret af de engelske soldater,
der holdt vagt uden for guvernørens palads og flere
andre regeringsbygninger. Deres uniform lignede
nemlig meget den, som dengang blev båret af de dan-
ske linietropper⁶⁾.

Derefter returnerede vi med det engelske dampskib,
»The City of Toronto«, til Rochester i staten New
York, hvorfra vi kørte med jernbanen over Utica og
Albany til New York, hvor jeg ankom den 11. august
og straks tog ind på mit gamle logi i French's Hotel.

Jeg havde været lang tid borte fra denne by, hvor
jeg først boede ved min ankomst til Amerika. Her hav-
de jeg mange venner, både landsmænd og amerikane-
re, og jeg var nysgerrig efter at gense dem alle. Skønt
det var en af de varmeste aftener, jeg har oplevet i De
forenede Stater, så tilbragte vi dog nogle muntre timer
i Waverley Rooms hos min gode ven, George Schjødte.

Næste morgen klokken fem tog jeg dampbåden til
Stonnington, for derfra at rejse med toget til Boston.
Efter fire års fravær, holdt jeg således atter mit indtog
i det nordamerikanske Athen, og jeg vil nu beskrive
denne by nærmere.

Boston er med rette blevet kaldt en slags yankeeby.
Boston er for amerikanerne, hvad London er for bri-
terne. Boston er hovedkvarteret i yankeelandet, og by-

Kort over New England fra slutningen af 1600-tallet, der viser de mange byer og dermed den store befolkningstæthed.

en gemmer inden for sine mure den reneste, mest ud-søgte og lutrede yankeeisme. Der findes intet sted i verden, hvor der spekuleres mere end i denne by, men det er yankeespekulation. Ingen by er mere oplyst, men det er yankeeoplysning, sund, praktisk og grundig. I betragtning af den korte tid, byen har bestået, så findes der ingen by, der er rigere end Boston, og denne rigdom er resultatet og frugterne af, hvad man kalder yankeeforetagsomhed. Men når jeg nu her taler så meget om yankee'er og yankeeisme, så må jeg nok forklare disse begreber lidt nærmere. Yankeelandet

eller den newenglandske del af De forenede Stater syner ikke meget på landkortet over den nordamerikanske republik. Men hvis den rejsende undlader at besøge dette sted, vil han ikke få meget at vide om den *amerikanske* befolkning.

Det er i New England, at man møder »Broder Jonathan«. I de andre stater i Nordamerika finder man en større eller mindre blanding af fremmede befolkninger, men i New England er borgerne næsten udelukkende indfødte eller beslægtede. Emigranten slår sig ikke ned der. Her er for mange mennesker, og den frugtbare jord mod vest har en større tiltrækning på indvandrerne.

New England er ikke et land, hvor man kan sove sig til lykken. I Massachusetts og Vermont kræver den hårde jordbund og det rå klima alle arbejdernes kræfter og flid, mens man i vesten blot behøver at stikke ploven i jorden, så sæden og overlade resten til naturen. – Men her er det som sagt anderledes...

Yankee'erne, som navnlig er betegnelsen for beboerne i disse nordøstlige stater, er originaler. De holder på ejendomsretten, og deri har de ret. De er ligesom katte: Kast dem højt op i luften, de vil dog altid komme ned på benene. Fjern deres fabrik fra et sted, og den vil straks dukke op et andet sted. Udtør tyve af de kilder, hvorfra deres velstand har sit udspring, og de vil forstå at åbne tyve andre. De har en utrættelig udholdenhed, så længe der er noget de kan tage fat på. Og når en yankee siger »I'll try!« – »Jeg vil forsøge!« – så kan man være sikker på, at det han taler om, allerede er udført.

*Den engelske flåde ligger for anker i Boston i 1768, mens tropperne landsættes for at bekæmpe byens revolutionære styrker.
(Udsnit af stik fra 1770).*

Det er mærkeligt, at efterkommere af de strenge, bigotte puritanere, i religiøs henseende er blevet de mest tolerante af alle amerikanere. Ganske vist er der religionsfrihed i hele Unionen, men indgroede fordomme er mægtige i mange af dens områder. Den strenge, fra tidligere tider nedarvede calvinisme⁷⁾ er forsvundet i Boston. Unitarianerne er den største religiøse sekt i byen, og i dette trossamfunds midte finder man de mest dygtige og kundskabsrige mænd på den vestlige halvkugle. Unitarianerne er tolerante, og andre religionsretninger kunne lære meget af denne sekt, når det drejer sig om overbærenhedens smukke og milde lære. Her har kristendomsforkyndelsen tabt næsten al sin bitterhed.

Yankee'en er kold, forsigtig og beregnende. Han vil have en grund til hver ting, der sker. Han bekymrer sig ikke om gamle fordomme på sin vej til nye forbedringer, og hans anskuelse og deres virkeliggørelse hviler på solid og fast grund. Han kræver af sin religion, at den skal være til at forstå. Han er hverken lettroende eller entusiast. Med undtagelse af enkelte fremmede, så er der kun få katolikker i de østlige stater. Manden fra New England er religiøs, men hans religion vil aldrig blive en ceremonifyldt gudsyndelse som katolicismen er det.

I Europa vil den, som er født bonde, for det meste være landmand resten af sit liv. Men ser vi på farmere i yankeelandet, så vil man finde mange medlemmer af denne hæderlige stand, der er – eller i løbet af kort tid vil blive – sat i klasse med nationens mest emnente mænd. Her begraver man ikke geni og talent. Selv om man er født i mindre kår, så udelukker det ikke muligheden for, at man engang kan nå den stilling, som man har stræbt efter med hele sin sjæl. Det er meget sjældent, at møde en yankee, der ikke kan læse og skrive. Enhver har derfor det forråd af forkundskaber, som senere vil sætte ham i stand til at uddanne sig videre, hvis det er hans ønske.

Den betydning, man lægger i ordet bonde i Europa, findes slet ikke blandt yankee'erne. I det hele taget er yankeen en dannet mand, selv om hans dannelse måske ikke stikker så meget frem i det ydre, som hos andre nationers befolkning. Man kan sige meget om yankee'en, men han er ikke rå, selv om det måske kan

se sådan ud. Jeg har rejst til fods i næsten alle staterne i New England, travet på landevejene og sidevejene, boet på de største hoteller og de mindste kroer, hvilt mig hos mange bønder og gået over deres marker og haver – men aldrig har jeg hørt et uhøfligt ord. Og jeg er altid blevet mødt af gæstfrihed, selv i den usleste bolig. Engang for jeg vild i Green Mountains-området i Vermont. Jeg havde indbildt mig, at jeg her ikke ville møde noget levende væsen, uden de sorte bjørne, vildkattene og lignende skabninger. Men da jeg trådte ud af en skov, så jeg pludselig en åben plads foran mig. Der lå et lille blokhuse på stedet, og den blå røg steg lodret op fra den gule lerskorsten. En lille lyshåret dreng havde holdt øje med mig, og han begyndte at løbe. Jeg troede, at han ville skjule sig, men snart opdagede jeg, at han blot ville nå op til toppen af en stor stabel tømmer, der lå nær ved huset. Og da jeg gik forbi ham, hilste han mig med det dybeste buk, jeg nogen sinde har set.

Som et bevis på en yankees praktiske livsanskuelse og hans forsøg på at overføre sine egne staters regeringsformer til fremmede lande, nedskriver jeg her, efter min dagbog, et brudstykke af en kendt newenglænders rejseoptegnelser:

»På mine rejser i kongeriget Nepal så jeg dette begunstige lands smukke natur, dets frugtbare jord, dets fine handelsforbindelser stillet over for dets befolknings uvidenhed og mangel på hygiejne, dets tiggere og røvere. Og jeg kom pludselig på den tanke, hvad

*»New England er ikke et land, hvor man kan sove sig til lykken!«
(»Yankee bissekræmmer«, malet af John W. Ehninger, 1853).*

der ville ske, hvis man tog en yankee og satte ham på dette kongeriges trone. Jeg er sikker på, at hans majestæt allerede morgenen efter sin kroning ville begynde en regulær og kraftig overhaling af hele landets politiske system. »Hvad er det, jeg ser?« ville han sige. »Hvor er jeres vejinspektører, jeres skolekomiteer, jeres folkerepræsentanter? Hvad er det for dovne fyre, der går og driver den af på gaderne og molerne? Hvorfor ringer disse klokker hver dag? Hvad betyder alle disse skibe, som ligger livløse ved havnebroen? Hvad

skal man bruge alle disse store kajer til? Jeg ser jo hverken varer opstablede eller vogne til at køre godset bort. På én måned er der ikke en hundrededel af de forretninger, der udføres på en enkelt kaj i Boston... Det må der gøres noget ved! Send vagabonderne på vejarbejde og børnene i skole. Anlæg en jernbane her og en landevej der. Byg broer over disse floder og grav kanaler i det indre af landet. Hæng røverne og spark munkene ud af klostrene. Tag relikvierne bort fra kirkerne og brænd det, der ikke har nogen værdi. Sælg guldet, sølvet og juvelerne, som pryder de kostbare dragter og narrekapper. Alene renten af disse penge er tilstrækkelig til at hjælpe alle de fattige i mit kongerige. Jeg vil ikke mere se tiggere og dagdrivere. For mit navn er Jonathan den Første! Folk burde passe deres forretninger. Og jeg vil afskaffe disse fester, som finder sted næsten hver dag, og som kun fremkalder ørkesløshed, lediggang og dovenskab! – Fremover skal der kun være to festdage. Den ene på årsdagen for uafhængighedserklæringens underskrivelse, den anden skal være en ganske almindelig bede- eller taksigelsesdag!... Der skal udkomme en eller flere aviser i hver by. Der skal regelmæssigt holdes folketælling. Og der skal gives bøder til alle de distrikter, der ikke sender en repræsentant til Kongressen... *Dolce far niente*⁸⁾ skal for evigt være afskaffet... så sandt hjælpe mig Gud!«

Ja, således ville en yankee nok tænke, og hvis han havde magten, ville han også handle derefter. Enhver

må nok indrømme, at der er meget fornuft i hans anskuelser, selv om de er fremsat på en lidt skarp måde.

Men inden jeg vender tilbage til skildringen af Boston og Massachusetts, tillader jeg mig at citere fra et værk af dr. Carl Andree, hvor han kommer med nogle træffende bemærkninger om nordamerikanernes nationalkarakter. De vil komme på rette sted her, og jeg er sikker på, at man vil læse dem med samme interesse, som jeg, da de første gang kom mig for øje.

Jeg har levet så længe i De forenede Stater, at jeg kan forsikre for, at Andrees betragtninger er lige så sande som velbegrundede. Da jeg læste hans værk og så hans skildring af den nordamerikanske nationalkarakter, så tilintetgjorde jeg en temmelig lang afhandling, som jeg selv havde forfattet over samme emne.

Derfor gengiver jeg nu hans ord, som jeg helt kan gøre til mine egne:

»Den store nordamerikanske befolkning er sammensat af mange racer og folkeslag. Der findes englændere, skotter, irlændere, skandinaver, hollændere, spanioler og franskmænd. De lever blandt hinanden i de samme stater og under den samme regeringsform. Og selv om man stadig ser de gamle klasseforskelle fra Europa stikke frem i den nye verden, så har de dog langt fra så skadelig en indflydelse, som på vor side af det store verdenshav. Man finder kun en udpræget antipati hos de mange irlændere, der tilhører den mest dovne og derfor mindst agtede del af befolkningen, særlig i de

*I et tidsrum af 10 år modtog Nordamerika 3 millioner indvandre-
re fra Europa. (Ankomst til Boston havn, 1857).*

store havnebyer. Denne befolkningsgruppe står ligeledes på et temmelig lavt stadi, både hvad angår moral og kundskaber.

Man kan selvfølgelig ikke tale om en ensartethed i folkekarakteren i et land, som i et tidsrum af ti år har modtaget tre millioner indvandrere fra Europas forskellige lande og fyrstendømmer. I det hele taget må man beundre, at det amerikanske folk har svunget sig op på et så agtværdigt trin, som det nu er tilfældet. For man skal huske på, at en stor del af disse indvandrere hører til samfundets mindre dannede klasser. Og at mange af dem har en tvetydig karakter, som har tvunget dem fra den gamle verden til Amerika for her at finde et nyt hjem. Og man må heller ikke glemme, at der i Amerika ikke er nær så mange skranker og

grænser, som kan hæmme den enkeltes frihed som i Europa.

Den frihedsånd, som gennemstrømmer dette land virker utvivlsomt lutrende og forædlende på de nye borgere. Og mange af dem har allerede på overfarten begravet deres gamle synder i havet. Selv om de må kæmpe hårdt og arbejde meget for at få en nogenlunde god tilværelse, så er næsten alle indvandrere tilfredse med de nordamerikanske staters institutioner, der sikrer dem en fri udfoldelse af deres kræfter. Ingen føler sig bundet af andre, ingen er tvunget ind i en bestemt bås eller virkekreds. Enhver kan uhindret og efter eget valg finde den bane, han ønsker her i livet. Og selv om samfundet med fornuftige love holder denne uhæmmede frihed i ave, så er det dog denne frihed, som har været grundlaget for De forenede Staters eksempellose vækst og har sikret de fleste en stor og lykkelig fremtid. Der lever stadig mennesker, som er født før uafhængighedserklæringen. Og allerede nu er den store transatlantiske republik en af verdens rigeste og mægtigste stater.

Men den har heller ikke gennemlevet barbariets tidsalder, som de europæiske lande. For de første kolonister og de senere emigranter bragte den gamle verdens civilisation med sig til den nye, hvor den udviklede sig selvstændigt og ejendommeligt efter den engang givne målestok og under de allerede forhåndenværende muligheder.

Vi ved, at den nordamerikanske republik ikke er et tilfældighedernes værk, men er skabt af nødvendighed og fornuftig planlægning.

»Blandt alle Jordens civiliserede folkeslag finder man ikke et mere særpræget menneske end den såkaldte yankee, den ægte newenglænder. Han er sparsom, økonomisk... klæder sig godt.«

Amerikaneren, især hvis han er af engelsk afstamning, er ikke som europæeren vokset sammen med den plet jord, hvor han bor. Han hænger mere ved den frie forfatning end ved sit barndomshjem. Han føler sig hjemme, når blot han ser det stjernebesåede flag vaje, og når blot han lever frit et eller andet sted i den store republik. Under alle omstændigheder ønsker han at være en demokratisk republikaner. Han har hverken sans eller tilbøjelighed for monarki, som aldrig ville passe i hans kram og som han betragter som irrationelt.

Men den ejendommelige amerikanske surdej, som trods alt gennemtrænger folket i Amerika, stammer først og fremmest fra beboerne i de nordøstlige stater, pilgrimsfædrenes efterkommere. Blandt alle jordens civiliserede folkeslag finder man ikke et mere særpræget menneske, end den såkaldte yankee, den ægte newenglænder. Han er sparsom, økonomisk og forhippet på penge og gods. Men hans fiffige forslagenhed, hans dristige væsen, hans opfindsomme planer er så meget mere mærkelige, eftersom de ikke er fremkaldt af ydre trang eller nød. Man finder nemlig ingen egentlig fattigdom i de nordøstlige stater. Og der er altid nok arbejde til alle. Yankee'en ligner på mange punkter den sparsommelige schweizer, men han er ikke så nærig, som denne plejer at være. Yankeen prøver ved enhver forretning at få så stor profit som muligt. Hans amerikanske landsmænd påstår ganske vist, at han ikke altid er lige hæderlig i sine handeler. At man skal passe på, at man for ægte skinker og mu-

skatnødder ikke får skuffende eftergjorte varer af valnøddetræ. Men den slags svindlerier finder man jo overalt. Og yankee'en er i det stykke ikke meget værre end enhver anden handelsmand. Han klæder sig godt, hans hus er indrettet bekvemt, og han opdrager sine børn fornuftigt. Det kan ikke nægtes, at han sørger for, at ungdommen lærer noget. Og det er almindeligt kendt, at yankeestaterne leverer de dygtigste skolelærere til de andre stater.

Yankee'en mangler muligvis et elskværdigt og tiltrækkende væsen. Han tænker måske for meget på det materielle, er for nøgtern i det hele taget. Selv englænderne, som man på det europæiske fastland i det store hele ikke betragter som elskværdige utilitarister⁹⁾, har fældet den skarpe dom, at den mandlige slægt i yankeestaterne kun består af dollarjægere, og den kvindelige slægt kun er bestemt for at føde og opdrage disse dollarjægere. Med fuld ret indvender yankee'erne, at der i deres bikube *ikke* findes droner og dronninger, som kun fortærer og ikke arbejder. Enhver, der kender forholdene ved, at det er sandhed, at kunst og videnskab agtes og trives i »dollarjægerens paradis«. Og hvad angår almennyttige opfindelser, så kan yankee'erne fuldkommen hævde sig ved siden af englænderne. Deres opfindsomhed er forbavsende, deres dristighed meget sindrig. I deres flok er der mange filantroper og reformatorer. Og ligegyldigt hvordan man ser på deres måde at gøre deres grundsatninger gældende, så ved man, at de i den retning aldrig tænker på at tjene penge. For at vise, hvor-

ledes de – i modsætning til englænderne – drager omsorg for de arbejdende klasser, så vil jeg blot pege på byen Lowell (– en fabriksby i nærheden af Boston, som jeg senere vil omtale. Forf.), som frembyder et langt mere tilfredsstillende syn end Manchester i England.

Og hvis man undtager Schweiz og Tyskland, så har yankee'en gjort mere for folkeundervisningen end noget andet land. I England kan 24 mennesker ud af 100 skrive deres eget navn. Mens der i Massachusetts kun var 1, der ikke kunne skrive ud af 200. Og denne ene er som regel en irsk eller engelsk indvandrer. Yankeeernes summer til folke- og højere skoler, til kirker, missioner, hospitaler og videnskabelige anstalter, overgår i forhold til befolkningstallet langt, hvad der ofres af de forskellige regeringer i Europa. En knapmager i Connecticut, der begyndte sin håndtering som en meget fattig mand, har skænket store beløb til et akademi og oprettet tre nye professorater. De forskellige filantropiske stiftelser, der siden begyndelsen af dette århundrede er oprettet alene i Boston, har en formue på over seks millioner dollars. Og Harvard College fik sidste år (1850) donationer til et beløb af 850.000 dollars.

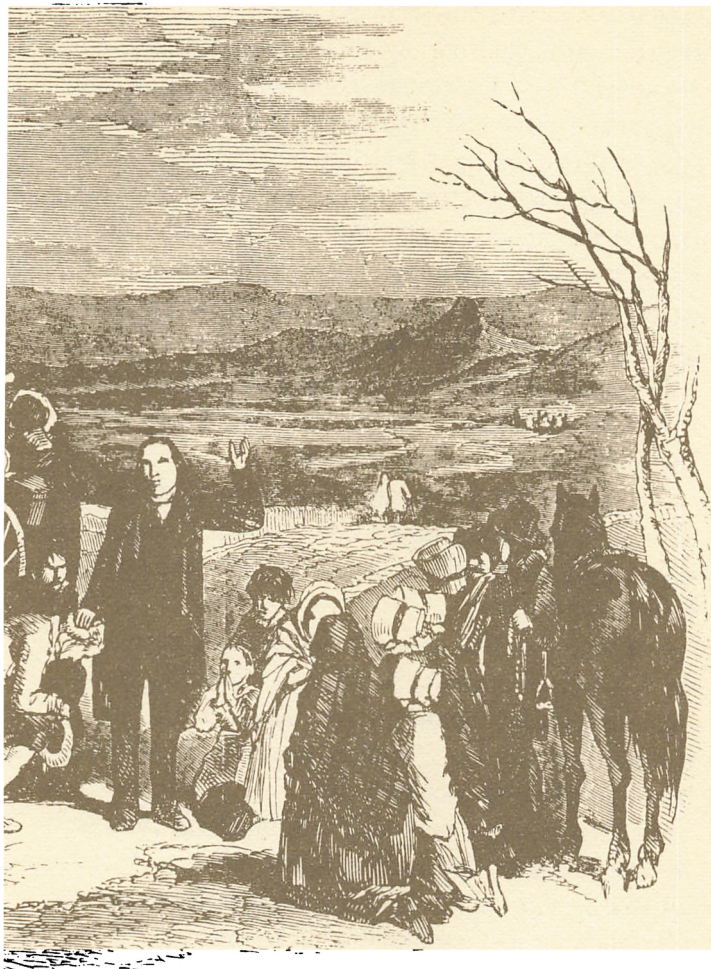
Det er ikke blot på grund af dets arbejdsiver og dristighed, at yankeelandet kan sammenlignes med en bikube. Også dets beboere ligner bierne deri, at de hvert forår i tusindvis sværmer ud i det fjerne. Newenglænderens vandrelyst er større end nogen anden amerikaners. Han er ikke tilfreds, før han når det store verdenshavs strandbredder mod vest. Han har sit hjem kær, men han hænger ikke ved det. Han søger en ny

bolig, hvis han tror, at han på den måde kan forbedre sin tilværelse. Han strejfer omkring som en sigøjner. Efter at have fordrevet indianerne, er han selv blevet en slags nomade. Han slår rod i enhver jordbund og breder sig som kvikgræs, og han er ganske ligeglad med, om han så skal skifte bolig ti gange på ti år. Han har ikke denne sentimentale kærlighed til sit hjem. I den henseende ligner han slet ikke nord- og bjergboeren. Han er mere lig beduinen. Men denne vandrelyst i Nordamerika har en velsignet indflydelse på samfundet. Yankee'en omplanter sin ordenssans, sin virksomhed og sit rolige væsen til de fjerneste egne. Han giver de udannede emigranter fra England og Irland et godt eksempel. Ved sin overlegenhed i kundskab udøver han en stor indflydelse på disse indvandrere. Og det er nok yankee'ens fortjeneste, at navnlig irlænderne i anden generation, især i det indre af landet, fra rå og dovre mennesker er blevet forvandlet til ordentlige og flittige folk.

I de mellemste stater ser man ikke yankeekaraktøren så tydeligt, fordi befolkningen her er mere blandet. Og i New York findes stadig den hollandske folkekarakter. I den vestlige del af staten New York og i Pennsylvania, Ohio osv. er størstedelen af befolkningen tyskere.

Ill. s. 36-37: Ulykkelige økonomiske forhold, sult og elendighed tvang ofte europæere til at søge lykken i USA. En irsk udvandrerfamilie forlader her deres landsby i 1851, velsignet af præsten.

Men folkekarakteren i sydstaterne er væsensforskellig fra yankee'ens. Straks i Maryland og Virginia ser man en forandring, og slaveriets indflydelse træder stærkt frem. Sydstatsmanden optræder som kavalier, yankee'en er mere puritaner. Sydstatsmanden er ikke så flittig, og hans åndelige bestræbelser er ikke ganske og aldeles rettet mod det umiddelbart nyttige. Han er dog meget gæstfri, tapper, ofte ædelmodig og i ordets bedste betydning ridderlig. Men han har for varmt blod, er alt for ømfindtlig, alt for heftig og meget tilbøjelig til voldsomheder. Selskabslivet i sydstaterne er meget friere og behageligere end i de fleste byer i Skandinavien, selv om man også i disse stater kan finde de mest udsøgte cirkler.

Det gælder om mange engelsktalende amerikanere, at hvor den sande og ægte dannelse hører hjemme, der finder man aldrig religionshumbug, uvidenhed og utilfredshed med livet.

For øvrigt er det en uomtvistelig kendsgerning, at de fleste af de engelske besøgende i Amerika bedømmer forholdene i landet meget enøjjet. John Bull har svært ved at se andet i Broder Jonathan end en bortløben vasal eller en vanartet søn.

Og alligevel har amerikanerne grund til at være stolte over deres herlige land og korte historie. Allerede nu står de som herrer og befalere i den nye verden og tiltvinger sig den gamle verdens beundring.

Og de kan roligt foragte de europæiske paskviller¹⁰⁾. Men på den anden side kunne de også prøve at aflægge den barnlige pirrelighed og indbildske forfængelighed,

*Stemningsfyldt gadebillede fra Boston.
Bygningen er Old State House, det gamle rådhus.*

som ikke alene de europæiske rejsende, men også deres egne forfattere så ofte har bebrejdet dem. Således kritiserede Bow i »Review of the Southern and Western States« sine landsmænds storpraleri og skryderi:

'Vi er endnu ikke tilfredse med de store fremskridt, som vor nation har gjort. For vi vil også gerne bibringe hele verden den mening, at vi er forud for alle andre. Der er ingen, der vil nægte, at vi i fysisk og åndelig henseende har midler til at stille os ved siden af et hvilket som helst andet folk. Men vi må også udvikle vore hjælpeklender. Hverken det enkelte menneske eller hele folket kan undvære praksis eller erfaring. Men i mange retninger er vi kun lærlinge, skønt meget gunstigt stillede lærlinge, fordi Europa med hensyn til viden-skab, litteratur og kunst leverer så meget storartet. Men vi har ikke tålmodighed til at vente. Og vi ærgrer os, hvis vi ikke ved første forsøg med et eller andet straks lader alle andre langt bag efter os. Og vi roser os ofte for tidligt af, at vi har slået hovedet på sømmet. Hvis nu et foretagende, og det sker ikke så sjældent, mislykkes for os, så bliver vi sure. Vor egenkærlighed er såret, og vi gør os latterlige for hele verden.

Denne nationalsvaghed viste sig for nylig tydeligt hos en ung mand fra Kentucky. Han havde sejlet ned ad Mississippifloden med en flodbåd. Og da han sprang i land erklærede han over for de omkringstående, at han havde den hurtigste hest, den bedste bøsse og den smukkeste søster i hele vesten. Hvis man ikke troede ham, så ville han bevise det. Der var snart mange mennesker forsamlet omkring den unge mand. Og nu trådte en ældre mand frem og spurgte ham, om han havde sin hest med sig. Da svaret var bekræftende, så ville den ældre mand vædde på, at han med sin magre krikke kunne besejre den unge mands hurtigløber. Manden

*Som et billede på velstand og fremdrift søsættes klipperen
»Flying Cloud« i Bostons havn, 1851.*

vandt, og den unge mand blev til latter. Efter væddemålet kom en langbenet mand fra Tennessee frem. Han var iført læderbukser og en grov jagttrøje. »Jeg har ikke set Deres bøsse,« sagde han, »men jeg vover dog min gamle flintebøsse, som jeg har her i hånden, mod Deres. Vi skyder på 100 skridts afstand. Og taberen giver en omgang til hele selskabet.« Også dette væddemål tabte den unge mand. Og han måtte betale en omgang. Lidt efter trådte en ung, frisk bådmand frem. Han smøgede sine ærmer op og sagde: »Lad os nu se Deres søster!« Manden fra Kentucky svarede, at hun ikke var til stede. »Hun kan ikke være den smukkeste pige i hele vesten!« udbrød nu bådmanden, »kom an! Lad os slås om det!« – Og så begyndte kampen. –

Storpraleren forlod valpladsen med to blå øjne, efter at han havde måttet tilstå, at der fandtes smukkere piger i vesten end hans søster. – Og denne mand fra Kentucky er en fuldgod repræsentant for den nulevende Broder Jonathan. Han er dristig, brav, godmodig og kraftfuld, *men ikke altid forstandig og beskeden nok.*'

Men dette er kun, hvad man kunne kalde usunde udvækster på en national ungdomssvaghed. Men ikke desto mindre er amerikanernes nationalstolthed og selvfølelse imponerende og storartet. Begge disse følelser hviler nemlig på en inderlig kærlighed til fædrelandet og på en hengivenhed for de frie statsinstitutioner, der så væsentligt bidrager til det enkelte menneskes hele samfundets ve og vel.

I et forholdsvis nyt og ungt land med enorme jordområder, må menneskets bestræbelser først og fremmest gå ud på at værges sig mod ydre nød og erhverve sig materiel velstand. Det får man gennem at fremme landbruget, håndværket og handelen. Og på disse tre områder kan amerikaneren ikke alene måle sig med andre folkeslag, men står endog over de fleste af dem. Den åndelige forfinelse er vel ikke så udbredt i Amerika som i Europa. Men når det gælder praktiske fag, står man ikke tilbage for den gamle verden. Og det vil være uretfærdigt og urimeligt at kræve, at de skulle have samme tilbøjelighed til lærdom, til god litteratur og til de skønne kunster som europæerne, der jo har langt mere tid til at dyrke disse områder og som har arvet litteraturen og kunsten fra tidligere generationer. For Nordamerika er folke- og borgerskolerne,

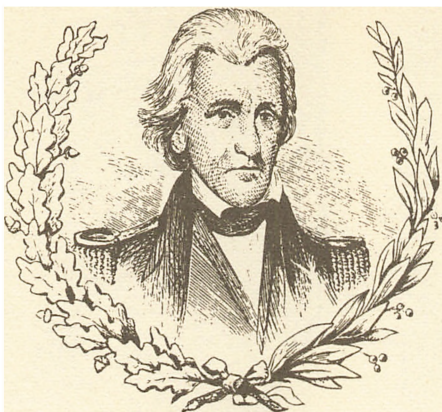
Paul Revere (1735-1818). Sølvsmed i Boston og folkehelt i oprøret mod englænderne. (Portræt af J.S. Copley).

jernbanerne, dampskibene, skovenes omdannelse til agerjord, sumpenes udtørring og håndværkets og han-

delens fremme langt mere vigtig end kunstens forfinelser og luksus. En ung nation, der endnu er i støbeskeen gør klogt i ikke at splitte sine kræfter og sin energi.

Det forekommer rigtigt, at amerikanerne bestræber sig på først at sikre den materielle velstand og fortrinsvis søger at udbrede en praktisk-intellektuel dannelse. De ærer og agter kun den mand, der arbejder. Og de tåler ikke lediggængere og dovne iblandt sig. Det er sikkert, at jagten på dollars, som navnlig forekommer hyppigt i de store havnebyer, og det herskende »torskedemokrati« ikke er nogen pæn side af livet i De forenede Stater. Men vi europæere, der ofte kun ved arv er kommet i besiddelse af velstand og rigdom, burde nok undlade at dømme amerikanernes svagheder for hårdt. For de har slidt meget for deres materielle velvære. Også hos os er penge et middel til at sikre sig agtelse og anseelse. Og i Amerika er der intet, der hindrer en flittig og udholdende mand i at erhverve sig både rigdom og indflydelse. For her er der intet kaste eller klassevæsen, der udelukker ham, hvis han selv har lyst til at stræbe fremad.

Som eksempler på dette kan nævnes millionærerne J.J. Astor og Stephen Girard, den første en fattig emigrant fra Pfalz, den anden trommeslager, senere bissekræmmer. George Washington var slet og ret landmåler. Præsident Jackson¹¹⁾ var søn af fattige emigranter fra Irland. Og den nuværende præsident (1851) i De forenede Stater, Millard Fillmore, var først skrædderdreng og senere skriver hos en advokat. Og

Andrew Jackson (1767-1845). Præsident 1829-37.

mange fabribspiger fra Lowell er i dag gift med nationens mest berømte mænd.

Først efter det nødvendige og nyttige følger det behagelige. Amerikanerne viser også deres praktiske sans med hensyn til åndelig uddannelse. Fremfor alt ønsker de, at enhver borger skal erhverve sig et vist forråd af kundskaber. Frihedens værste fjende er råhed og uvidenhed. Derfor leder staten ungdommens undervisning.

Statsmagten i Amerika behøver ikke at frygte borgernes intelligens. For regeringen bruger ikke tvang

Ill. s. 46-47: »Skolen er naturligvis helt adskilt fra kirken, da der ikke findes nogen statskirke.« En symbolsk fremstilling af statsmagtens nej til kirken. (Illustration: Thomas Nast).

eller kommando, men støtter sig udelukkende på borgernes samlede viljekraft, som er republikkens faste og vigtige grundpille.

Skolen er naturligvis helt adskilt fra kirken, da der ikke findes nogen statskirke. Religionen har ingen som helst indflydelse på elevernes læsning, skrivning, regning og andre studier. Ungdommens undervisning er statens sag. Religionsundervisningen tager de forskellige kirker sig af. Alle enkeltstaterne giver rigelige tilskud til skolerne, hvor undervisningen ofte er gratis. Staten Connecticut, der har halvt så mange indbyggere som Berlin, har en skolefond på over to millioner dollars. Og den anvender årligt mere end 150.000 dollars på sit skolevæsen. Allerede i 1847 var der gratis undervisning i denne stat. Og skolernes antal var 1.660. Desuden havde man 130 højere læreanstalter, som blev drevet udelukkende med private midler. I staten New York koster folkeskolerne årligt over 400.000 dollars. Universiteter, som kunne måle sig med de allerede i århundreder bestående højskoler i Europa, findes ikke i Amerika. Og de ville heller ikke være nødvendige i den form, som vi driver dem. Specielle uddannelsesanstalter for embedsstanden er ikke nødvendige i et land, hvor man ikke har nogen bestemt embedsstand, og hvor bureaukratiet i enhver henseende med rette udelukkes. Men der er ikke tvivl om, at der i ordets bedste betydning vil opstå gode universitetsuddannelser, så snart man i Amerika med hensyn til det højere undervisningsvæsen har revet sig løs fra den knudrede engelske form. For øvrigt er Cambridge

i nærheden af Boston sæde for et meget fint universitet. Og Amerika har i næsten alle grene inden for videnskaberne personligheder, som med fuld ret kan stille sig ved siden af berømte europæiske forskere og forfattere.

Det er ikke min agt at optræde som entydig positiv over for amerikanerne. Men jeg vil gerne forsvare dem mod deres modstandere, stå på deres side imod de mange, som vil forklejne og nedvurdere dem. Og det så meget mere, fordi man ikke kan bedømme dem efter en europæisk målestok.

Det er ikke min hensigt at gå ind på en skildring af den amerikanske litteratur. Jeg tror, at det er tilstrækkeligt at bemærke, at den har ydet videnskaberne betydelige tjenester. Selv om størstedelen af den litterære produktion, som alle andre steder, ikke kan tillægges anden betydning, end at den har udspremt almen viden til en meget stor kreds mennesker... Og det er i sig selv noget, for ikke at sige meget.»

Efter disse betragtninger af Andree vil jeg nu vende tilbage til den stat, hvor Boston ligger, nemlig Massachusetts. Den bliver også kaldt »The Bay State« på grund af dens beliggenhed ved flere store havbugter. Massachusetts hører til en af de tretten ældste stater og udmærker sig især i industriel henseende. Dens borgere havde allerede i 1848 brugt mere end 70 millioner dollars på bygning af fabrikker og andre virksomheder. Bomuldsfabrikationen er den vigtigste. I 1851 var der 150 fabrikker i gang, og flere af dem havde over 40.000 tene.

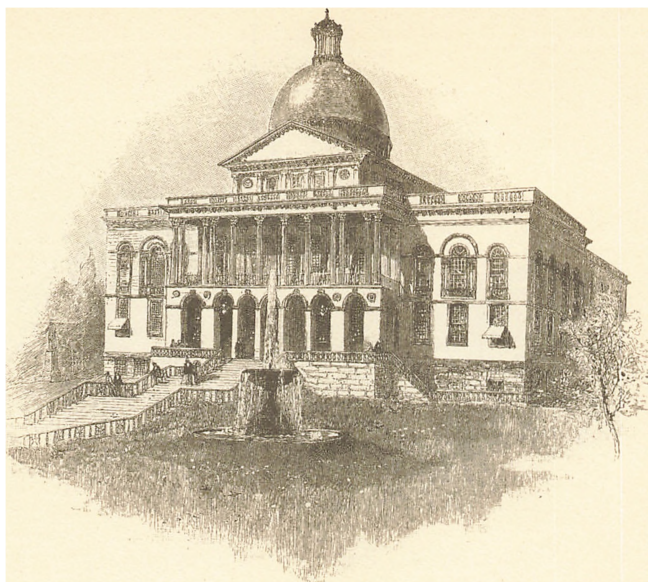
Boston er hovedstaden i Massachusetts. Den ligger på en halvø i den vestlige ende af Massachusetts Bay. Indianerne kaldte byen for *Shawmut*.

Gennem flere broer står Boston i forbindelse med fastlandet og de nærmestliggende småbyer. Det sydlige Boston er forbundet med den egentlige bykerne med to broer. Disse lange broer er om aftenen oplyst af flere hundrede gaslygter, og det ser smukt ud. I det hele taget er Boston fra søsiden et storartet, betagende syn.

Byen selv har gamle, snoede gader, men alle nye veje er meget smukt anlagte og fremviser overalt et bevis for velstand og et levende handelsliv. Dertil kommer, at Boston inden for sine mure har en stor åben plads, Boston Common, som ligger i den vestlige del af byen på et cirka 18 hektar stort landområde. Ingen anden by i Amerika kan prale af en sådan *square*, plads, og den er da også byens stolthed. Den har græsplæner og smukke træer. På tre af siderne er den omgivet af elegante, pragtfulde privatboliger, og bagved, på en højereliggende del af byen, rager rådhuset med dets forgyldte kuppel op.

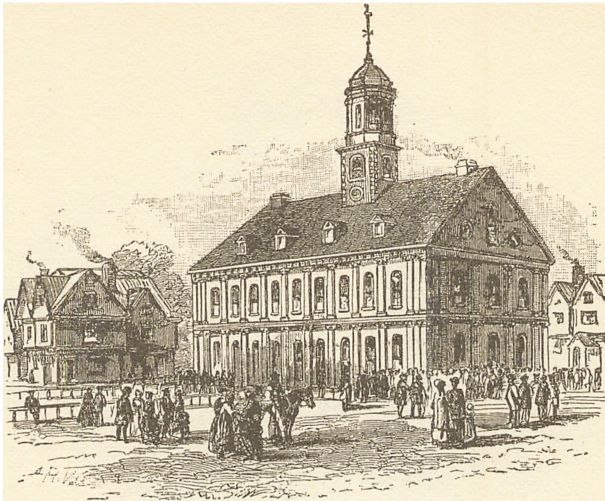
Det kan ikke nægtes, at der ikke i hele verden findes en smukkere spadseretur, et nettere vedligeholdte anlæg midt i en by end Boston Common.

Blandt de offentlige bygninger kan man fremhæve det nye toldhus, Børsen, som blev fuldendt i 1842 samt endelig den gamle Faneuil Hall – »dyrebare og kære for alle amerikanere. Fra hav til hav anset som frihedens vugge.« Denne hal blev bygget af Peter Faneuil og

The Boston State House, rådhuset der afløste Old State House, som hovedsæde for lokalregeringen.

skænket til Boston. Den har stået i 109 år, og herfra var det, at de første revolutionære talte til folket. Herfra tordnede man første gang mod de engelske monopoler og det engelske tyranni, og derfor kalder man denne enkle, men store og rummelige hal for »The Cradle of Liberty« – Frihedens Vugge. Hvis der holdes et stort møde i Boston, så sker det altid i Faneuil Hall. Mange af nationens største mænd og mest berømte talere har ved forskellige lejligheder ladet deres stemme høre inden for bygningens mure. Denne hal værner om et af Amerikas ædleste og smukkeste minder. Dens

Faneuil Hall i Boston. »Frihedens Vugge«.

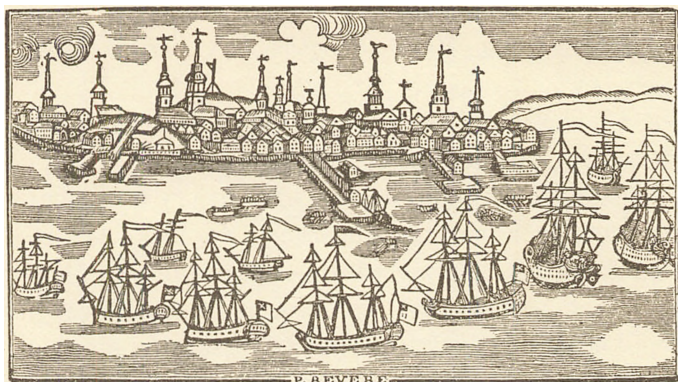
navn vil aldrig uddø, så længe det stjernebestrøede flag vajer fra Washington Capitol, og så længe den store ørn breder sine skærmende vinger over den mægtige Union.

Men der er en anden bygning, som besøges af mange, for ikke at sige alle, der første gang kommer til *The Granite City*, Granitbyen, som Boston også kaldes. Det er huset, hvor Benjamin Franklin blev født. Eller rettere sagt stedet, hvor den store mands barndomshjem stod. Det ligger i en af smågaderne hvor der dog også findes mange store handelshuse. Over granitbygningen står med store bogstaver – »The Birthplace of Franklin« – »Franklins fødested«.

De store overdækkede torvepladser: Faneuil Hall Market og Quincy Market er også et besøg værd. Endvidere bør man se vandledningerne, som forsyner Boston med udmærket drikkevand fra Jamaicadammen ved Roxbury og fra den klare Cochituate sø.

Blandt alle kirkerne, der ejes af de mange forskellige trosretninger, finder man mærkeligt nok ingen, der udmærker sig ved udpræget arkitektonisk skønhed – hverken hos unitarerne¹²⁾, trinitarerne¹³⁾, baptisterne¹⁴⁾, episkopalerne¹⁵⁾, katolikkerne, universalisterne¹⁶⁾ eller metodisterne¹⁷⁾. »Howard Athenæum« står på samme plads, hvor milleriternes¹⁸⁾ tabernakel lå, men som nedbrændte, da man havde forandret det til et teater.

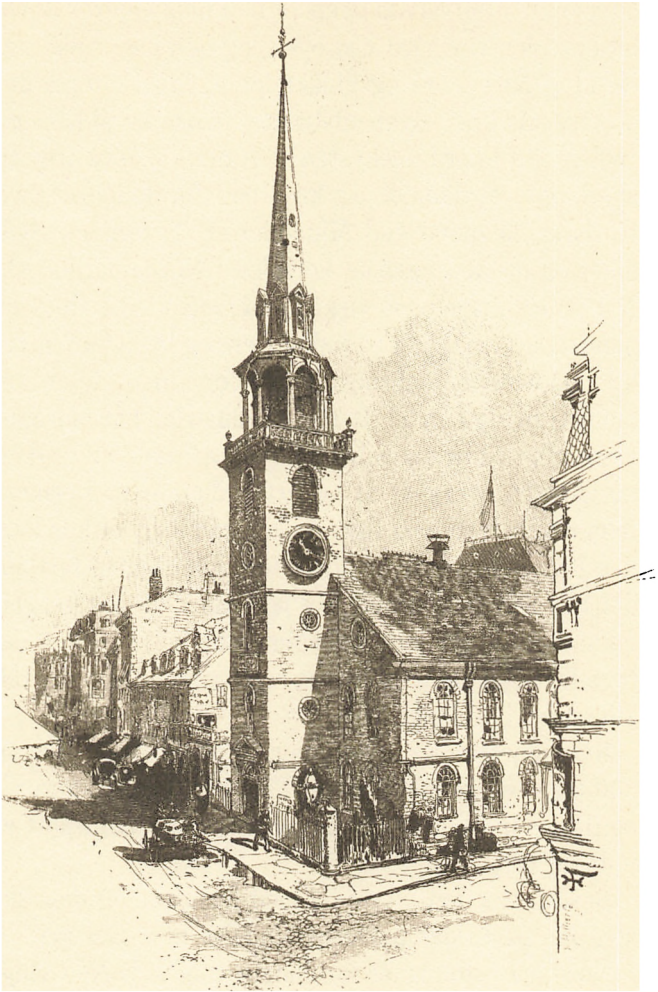
Boston har tre store teatre og et stort antal almenyttige anstalter og bygninger. Desuden findes der 106 litterære og velgørende foreninger. Blandt de første kan vi nævne »Det Amerikanske Akademi for Kunst og Videnskab«, stiftet 1780; »Massachusetts' historiske selskab«, grundlagt 1794 – her har man offentliggjort over 30 bind med særdeles værdifulde historiske afhandlinger og dokumenter; »Boston Athenæum«, der er bygget i 1837, og som har et stort bibliotek og en møntsamling. Den naturvidenskabelige Forening ejer et museum, Det Lowell'ske Institut. Det er stiftet af John Lowell, der døde 37 år gammel i 1836 i Bombay i Indien. Han skænkede 250.000 dollars til foreningen, og i sit testamente sikrede han sig, at der hvert år fra oktober til april skal holdes frie offentlige forelæsninger over religion, fysik, kemi, geologi, botanik og andre grene af naturvidenskaben.

Paul Reveres kobberstik af Boston under engelsk belejring.

I 1850 udkom der i Boston ikke færre end 36 aviser, hvoraf 12 var dagblade. Desuden udkom der mange tidsskrifter, 80 i alt. Ikke langt fra Boston forener floderne Charles og Mystic sig. De er kun sejlbare på en lille strækning, men danner ved Neponset og Weymouth en af de smukkeste havne i verden. Den er omgivet af land, er tilgængelig for de største skibe, og er næsten isfri om vinteren. For de større skibe er indsejlingen temmelig snæver og beskyttes af tre fæstningsværker. Strækningerne langs med flodbredderne i Boston er bogstavelig talt fyldt op med værfter og dokanlæg.

Allerede meget tidligt viste byens indbyggere en stor flid og opfindsomhed. Navnlig når det drejede sig om skibsbyggeri og fiskeri. I 1740 havde byen 17.000 indbyggere, men fra det tidspunkt gik udviklingen kun

*Old South Church i Boston, en af de utallige kirker
i en by med mange trosretninger.*

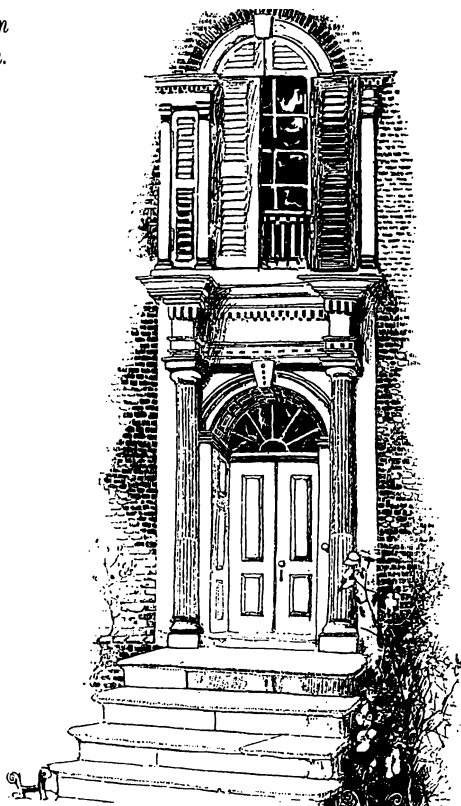
langsomt. 1790 havde byen 18.000 indbyggere. Revolutionstiden var hård ved byen, og den blev sejlet agterud af New York og Philadelphia. Fra 1790 gik det dog fremad igen. Byen udstrakte sin handel til Kina og Indien og til nordvestkysten af Amerika. Man drev fiskeri og fragthandel og knyttede forbindelser med Rusland, havnene ved Middelhavet, Liverpool, Sydamerika og de engelske kolonier i Nordamerika. Da Napoleons krige også virkede hæmmende på Bostons handel, slog man ind på industrien, og byen kan navnlig takke denne fabriksindustri for sin beståen, sin blomstring og handel. Bomuldsindustrien har bidraget væsentligt til byens velstand, men allerede nu er denne industri overgået af læderfabrikationen. Dernæst følger skibsfarten og fiskeri. Den gamle by er kun kerne i Storboston. Byen står i forbindelse med fastlandet gennem seks broer, syv jernbaner og tre færger. Enhver af de syv jernbaner forgrener sig i 16 spor, og ti gader deler sig vifteformet i en omkreds af cirka 150 kilometer i 30 lange veje.

Hver eneste dag ankommer og afgår der i Boston 240 tog med gennemsnitligt i alt 10.500 passagerer – og flere hundrede store vogne til passagertransport er i stadig fart.

Boston var den første by med jernbane og den første, der stod i dampskibsforbindelse med Europa.

Nu står Boston i nær forbindelse med hele New England, med St. Lawrencefloden i Canada og alle de store søer samt Mississippifloden. Siden 1841 har Cunard Steam-Ship Co.¹⁹⁾ haft sin dampskibshavn i Boston,

*Pompøs indgang til en
velhaverbolig i Boston.*

og desuden har byen en hel flåde af dampskibe til kystsejlad.

Hvad dens andel i fiskeriet angår, så kommer sædvanligvis $\frac{3}{5}$ af hele Unionens fiskeri ind til Boston og Massachusetts. Allerede i 1845 fremstillede fabrikkerne varer for et beløb af 91 millioner dollars – og det i en stat, der endnu ikke tæller *en* million indbyggere.

Bomuldsindustrien leverer næsten $\frac{1}{4}$ af den samlede produktion i De forenede Stater. Den er ikke i hænderne på enkelte fabrikker, men ejes af et stort antal foreninger, som igen har mange aktionærer.

Læderproduktionen har man i 1850 anslået til ikke mindre end 25 millioner dollars og uldvareproduktionen til 14 millioner dollars.

Handelen med udlandet er steget uafbrudt det sidste tiår, og kysthandelen har, siden Texas' og Californiens optagelse i Unionen, formeret sig betydeligt. I handelen med udlandet ligger Boston lige efter New York, og den store forskel mellem ind- og udførsel bliver udjævnet ved fragtfarten og kystforsendelsen af granit, marmor, is og manufakturvarer til syden.

Landbruget i Massachusetts indbringer knap ti millioner dollars, hvoraf halvdelen af indtjeningen er for hø.

Handelen med is er af stor vigtighed for Boston. Af denne artikel blev der alene i 1843 udskibet 55.000 tons. Et eneste firma sendte dette år 101 skibe af sted med is, og en af disse ladninger blev i Ostindien byttet pund for pund med bomuld, som igen fandt sit rige marked i Liverpool. Der er en stor fortjeneste på ishandelen. I 1844 fabrikerede 16 firmaer is i Boston. Her betalte et eneste firma alene 7.000 dollars for hø og strå til indpakning. Den såkaldte Fresh Pond leverer en særlig fortræffelig is på grund af det klare, friske vand i denne lille sø. Man har her bygget store islagre, som man kalder »mammut-ishuse«. Hovedbygningen kan opbevare 39.000 tons is. Ved simple, men sindrige forholdsregler holder man varmen ude. Byg-

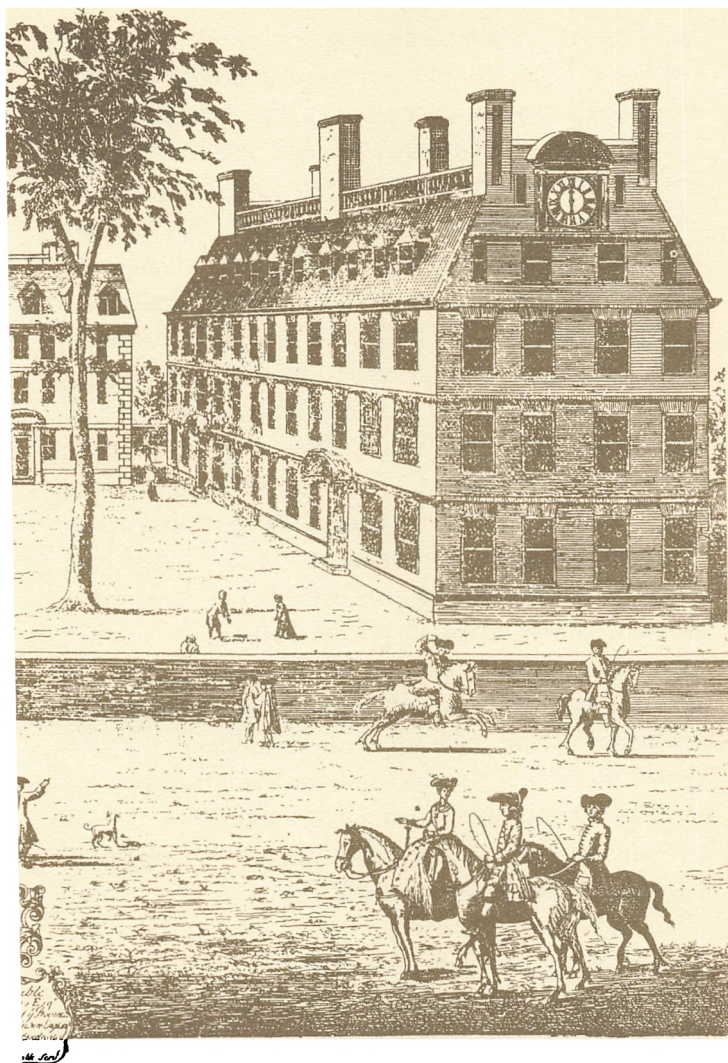
ningen har fem forskellige hvælvinger og fem tage. Alle isblokkene er lige store, og fra den forreste hvælving bliver blokkene med kraner hævet lige over på jernbanevognene.

Ved siden af hovedbygningen ligger et maskinværksted, hvor isen med dampkraft bliver skåret i lige store stykker. En eneste stor isflade kan give op mod 2.000 tons blokis. Efter at sneen omhyggeligt er blevet fjernet fra søen, skærer arbejderne med en håndplov kvadrater i isens overflade. Så saver man igennem ved hjælp af forskellige hensigtsmæssige redskaber. 40 arbejdere kan ved hjælp af 12 heste dagligt klare 400 tons is, som også bliver bragt på lager. Hvis vejret er gunstigt, det vil sige klart og koldt, så kan man klare hele ishøsten på 200.000 tons i løbet af tre uger – og denne is sælges som sagt over hele verden.

Livet i Boston adskiller sig ikke synderligt fra livet i de andre store øst- og nordlige amerikanske kystbyer. Men i én retning er der dog en forskel, og det er med hensyn til den højere intelligens og videnskabelige dannelse, der hersker i de bedre kredse. I litterær henseende har Boston ligeledes altid haft ord for at ligge mellem de første blandt Unionens byer, og derfor kalder man også Boston for det »nordamerikanske Athen«. Det er også uden for al tvivl, at universitetet i

*Ill. s. 60-61: Harvard Universitetet i Cambridge. Grundlagt 1636 af den engelskfødte præst, John Harvard (1607-38).
(Kobberstik af William Burgess, 1725).*

Cambridge, der kun ligger knap fem kilometer fra Boston, har en stor indflydelse på byens liv. De velhavende borgeres sønner studerer som regel ved Harvard College i Cambridge, for senere, når de har afsluttet deres studier, at gå over i forskellige livsstillinger.

Cambridge er for resten en meget gammel by. Den er fra 1630, og har i dag 12.000 indbyggere. Universitetet blev grundlagt i 1636 af den mand, John Harvard²⁰⁾, hvis navn det bærer. Det har i gennemsnit cirka 300 studerende, en formue på over en halv million dollars, et bibliotek på 70.000 bind og en botanisk have. Det første bogtrykkeri i Amerika blev anlagt i Cambridge i 1693. Når jeg nu omtaler Harvard College vil jeg også nævne Yale College, der ligger ved byen New Haven i staten Connecticut. Disse to universiteter konkurrerer med hinanden. Da jeg opholdt mig i Connecticut, viste præsidenten for Yale College, den ærede Mr. Woolsey, mig en gæstfrihed og imødekommenhed, som jeg aldrig vil glemme. Hans hus var altid åbent for mig, så længe jeg boede i New Haven, og hans interesse for både den ældre og nyere skandinaviske litteratur kan måle sig med den tidligere omtalte sprogforsker, Mr. Marsh'. Sammen med Mr. Woolsey besøgte jeg stifteren af universitetet, Elihu Yales²¹⁾ gravsted på kirkegården ved Wretham, og her fandt jeg følgende originale indskrift:

*Born in America, in Europe bred,
In Africa travelled and in Asia wed,
Where long he lived and thrived; at London dead.*

*Much good, some ill he did; so hope all's even,
And that his soul through Mercy's gone to heaven.
You that survive and read, take care
For this most certain exit to prepare.
For only the actions of the just
Smell sweet and blossom in the dust.*

Men det var om mit ophold i Boston, det drejede sig.
Lad os derfor vende tilbage til denne by.

Da jeg første gang var her, præsenterede en af Amerikas største forfattere og professor ved Harvard College, H.W. Longfellow, mig for Charles Sumner. Han var en af de mest talentfulde advokater i Boston og tillige en ivrig forkæmper for negerslaveriets afskaffelse. Denne udmærkede mand skaffede mig et særdeles vellønnet arbejde som kopist og oversætter hos forstanderen og stifteren af blindeinstituttet i Boston, dr. Howe²²⁾, og jeg tillader mig at beskrive denne mand lidt nærmere. Han er lidt over 50 år gammel. Smal og tynd som mange amerikanere, men med et ansigt og et par øjne, hvor hele hans filantropiske sindelag er afspejlet. Begejstret for alt, hvad der er smukt og ædelt, viede han sin ungdom til grækernes sag, da tyrkerne truede med at ville tilintetgøre de gamle helleneres efterkommere. Han deltog i hele den græske frihedskrig²³⁾, kæmpede i filhellerternes²⁴⁾ rækker, camperede under åben himmel i bjergegnene, og stod den trængte nation bi med råd og dåd. Som læge havde han stor mulighed for at nærme sig det ulykkelige folk. Han studerede nøje dets karakter, mens han på samme

tid tilegnede sig det nygræske sprog, som han taler som en indfødt. Da slaget ved Navarino endelig gjorde udslaget og standsede tyrkernes skændige tyranni, forlod dr. Howe Grækenland og genså igen sit hjem i Amerika... Men han blev der ikke længe. For Polen kaldte alle frihedselskende venner til hjælp. Fulgt af flere ligesindede, ædelttænkende amerikanere ilede dr. Howe til Europa, hvor han deltog i de afgørende slag, som udkæmpedes for Polens uafhængighed²⁵⁾.

Men da han indså, at alt var tabt, vendte han tilbage til sit fædreland. Her gennemrejste han Amerika for at indsamle penge til polakker i eksil, og han havde den glæde at kunne sende 20.000 dollars til centralkomiteen, som frugterne af hans utrættelige virke. Da denne kærlighedsgerning var tilendebragt, slog han sig ned i sin fødeby, Boston. Her giftede han sig med en datter af den rige bankmand Ward i New York, og fra da af levede han kun for sin familie og den lidende menneskehed. Hans hustru har erhvervet sig et navn som digterinde²⁶⁾, og hans hus er samlingspunkt for amerikansk intelligens og dannelse. Ingen, der i den gamle verden har et navn inden for litteratur eller kunst, undlader at besøge dr. Howe, når de kommer til Amerika.

Som sagt er dr. Howe forstander for blindeinstituttet i Boston, og på vore morgenture sammen besøgte jeg ofte denne anstalt. Og hvilken modtagelse fik han ikke, hver gang han trådte ind i denne store bygning, som er indrettet til de ulykkelige sjæles ophold. Alle kendte ham, og de styrtede ham i møde, greb hans hænder, om-

Old North Church, der spillede en rolle som »signaltårn« under frihedskampen mod englænderne i Boston.

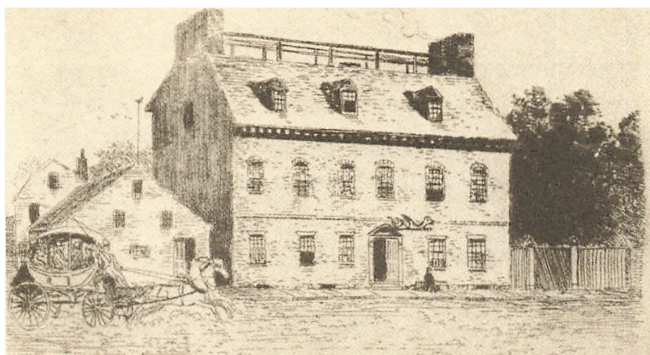
favne ham og spurgte til hans velbefindende, som om han var deres far. Det var han også i mere end en betydning. Med al sin omhu gjorde han alt for at forbedre disse kærlige, men blinde menneskers tilstand – fik dem til at glemme, at de manglede et af livets største goder. Han var deres far, ven og velgører.

Det er på dr. Howes anstalt, at den blinde og døvstumme, men meget smukke Laura Bridgemon er uddannet. Dr. Howe var hendes lærer, og hans utrættelighed i at give hende en masse kundskaber har gjort ham verdensberømt som læge og menneskeven. Hver

dag i tre måneder var jeg sammen med denne herlige mand. Han betragtede mig som sin søn, og næst efter min far har ingen mand på Jorden større krav på min taknemmelighed end dr. Howe. Gid han må leve længe og at velsignelsens sol må skinne over ham og hans lykkelige hjem!

Jeg traf flere danskere i Boston. Der var L. Winde fra Helsingør. Denne unge mand har sammen med en anden dansker, Hafte, slået sig ned som bådebygger. De har bygget en af Amerikas mest hurtigsejlende lystyachter, »Coquette«, og der er liv og driftighed på deres værfter. Winde var afholdt af amerikanerne, og han var meget gæstfri mod enhver landsmand, der besøgte ham i hans hjem i Chelsea, som ligger lige over for Boston.

Jeg mødte også flere danske musikere i denne by. Kirkeorganisten A. Thorup, der også privat giver undervisning i klaverspil. Orkesterlederen, Lehman ved det største teater i byen, og som senere med sin søster, der er sangerinde, med stort held har givet mange koncerter over hele Unionen. H. Unna fra Helsingør levede ligeledes som musiklærer, men skal senere være rejst til Sydamerika og Brasilien. B. Waage-Petersen, der tidligere havde været købmand i Bordeaux, havde et oversætterfirma i Boston, men er senere død i New York. Foruden disse danskere, mødte jeg ikke så få nordmænd og svenskere, der dels var håndværkere, dels kontorister, men næsten alle uden undtagelse meget fornøjede med deres livsvilkår.

På Union Street i Boston lå en af de mange populære kroer, Green Dragon. (Tegning af H.R. Blaney).

I selskab med en landsmand, Gjerløv, der er bosat og gift i Lowell samt nordmanden, fabriksleder Andersen fra samme by, foretog jeg en udflugt til disse to herrens hjemstad. I lighed med Pittsburgh og flere andre fabriksbyer kan man godt kalde Lowell for et amerikansk Manchester. Rejsen dertil sker med jernbane, og det tager en times tid. Det første indtryk af byen er godt og venligt – alt ser så rent og komfortabelt ud.

Lowell ligger cirka fyrre kilometer fra Boston ved den sydlige bred af Merrimacfloden. Floderne Merrimac og Concord, og navnlig vandfaldet Pawtucket afgiver en uhyre vandkraft. Ved vandfaldet løber en stor kanal, som fører vand fra Concordfloden til fabrikkerne.

Lowell havde i 1850 33.000 indbyggere. Den første bomuldsfabrik blev bygget her i 1822. I 1850 var der 50 bomuldsfabrikker, der blev bestyret af tolv selskaber.

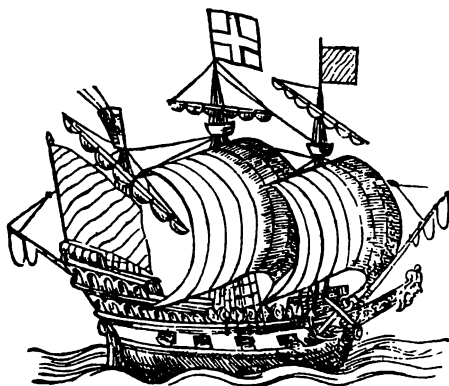
Der fabrikkes også papir, maskiner og støbegods, og endvidere findes der tre banker og to sparekasser. Arbejdslønnen bliver udbetalt månedsvis og på bestemte dage. Der sørges med den største omsorg for arbejdernes fysiske og psykiske velbefindende, og i dette spørgsmål samarbejder de forskellige selskaber. Fabrikkerne er meget rene. Arbejderne ser sunde og raske ud, og man ansætter ikke arbejdskraft under 16 år. Ligeledes gør man meget for udviklingen af undervisningen. Det ville være svært at finde en mere skarpsindig og intelligent gruppe mennesker end arbejderne i Lowell.

Staten har grundlagt et arbejderbibliotek, som nu har 10.000 bind. Efter fuldentt arbejde kan de ansatte hver dag høre foredrag om naturvidenskabelige og andre almenyttige emner. De fabriksarbejdere, som ikke har slægtinge i byen, bor i kosthuse, der bestyres af agtværdige kvinder. Alle arbejderne har en meget sømmelig og anstændig opførsel. Og de er lykkelige over deres tilværelse. 950 unge kvinder var i en periode på 5½ år ansat på en af fabrikkerne, og i det tidsrum forekom der kun et eneste tilfælde af et barn, der var født uden for ægteskabet – og moderen var ikke amerikaner, men irlænder.

Måske kan Lowell takke toldbeskyttelsesloven af 1828 for en del af sin store udvikling.

Den lille by Lynn, der ligger lidt nord for Boston, er for skofabrikationen, hvad Lowell er for bomuldsindustrien. I Lynn fremstiller man udelukkende dame- og

børnefodtøj. Alle byens indbyggere (1850 var der 16.000) er så at sige skomagere. I 1850 blev der i alt fabrikeret 3½ million par sko til en arbejdsløn af næsten en million dollars. Sko-, støvle- og læderindustrien producerer årligt i hele Amerika for 50 millioner dollars.

»Mayflower« har muligvis set sådan ud. (Illustration fra 1609).

Jeg havde længe haft det ønske at se det sted, hvor de såkaldte »Pilgrim Fathers«, »Pilgrimsfædre«, landede med skibet »Mayflower« og grundlagde den første koloni i New England i 1620.

Derfor rejste jeg med diligence til Plymouth, der ligger 60 kilometer syd for Boston, og ankom en tidlig morgen. Det var en gammel by med smukke elmeallerer næsten overalt. Vi steg af ved Pilgrim House, en antik lille bygning med spidse gavle og døre af udskåret træværk. Efter at have hvilet her et par timers tid, fik

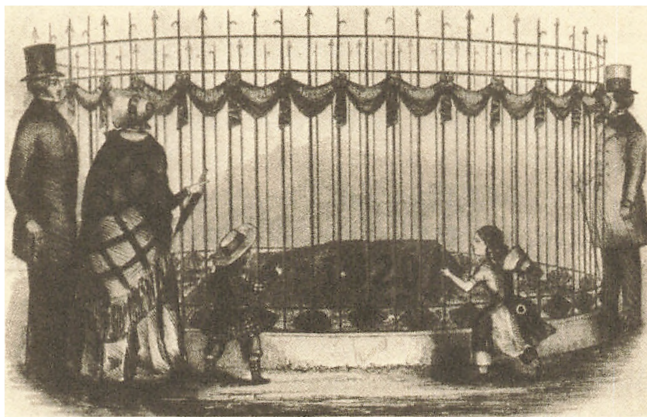

*Pilgrimsfædrene om bord på »Mayflower« (Majblomsten),
der kom til Nordamerika i 1620.*

vi værten til at køre os ud til bugten og stranden ved Plymouth. Snart stod vi på det sted, hvor historien fortæller os, at her landede de landflygtige 102 pilgrimme den 25. december 1620, efter at have sejlet over Atlanterhavet på skibet »Mayflower«, Majblomsten. Da de første gang satte foden på amerikansk jord var det på den kolde årstid, og det var nok sandt, når man påstår, at halvdelen af dem døde af sult og kulde denne strenge vinter. Dog så vi senere på kirkegården nogle af deres grave, hvor det fremgik, at ikke så få af dem var blevet 70 til 90 år gamle.

Vi så nogle af deres huse, som er bygget af mursten fra Holland. De lå hovedsagelig i en gade, som kaldes Leyden Street til minde om den by i Holland, hvor de sidst opholdt sig, efter at en del af dem på grund af re-

ligionsforfølgelse i England var fordrevet fra deres fædreland. I mange private hjem i Plymouth opbevarer man stadig genstande, som er gået i arv fra slægt til slægt og gemt som minde om de første kolonister, der bragte alle disse sager med sig fra Europa. Især blev jeg optaget af en gammel lænestol, som kunstfærdigt var fremstillet af egetræ. Den var kommet over med »Mayflower« og havde tilhørt guvernør Winslow. Vi så også hans store segl, som var fremstillet af en kvinde, der nedstammede i lige linje fra en af pilgrimsfædrene. I Pilgrim Hall så vi flere minder af samme slags. For eksempel en egetræskiste, der havde tilhørt Peregrine White, der var det første barn, som blev født i kolonien. Kisten har været i samme familie gennem fem generationer, men nu er den skænket til

Mindesmærket for pilgrimsfædrenes landgang: Et klippestykke.

museet i Pilgrim Hall. Der var ligeledes et tinfad og en stol fra dengang, samt en hjelm, der havde tilhørt indianerhøvdingen kong Philip, med hvem de første kolonister havde mange blodige sammenstød.

Man har altid ment, at det sted, hvor pilgrimmene første gang trådte i land var ved et stort klippestykke – en rullesten – på den yderste strandbred. Man kan stadig se en del af denne klippe ved strandkanten, men man har flyttet et stort stykke af den op midt i byen. Her er den omgivet af et jernrækværk, hvorpå nogle af pilgrimmenes navne er indgraveret...

Lad os nu se på de storartede resultater, der er nået i de 230 år, der er gået, siden »Mayflower« sejlde ind i havnen ved Plymouth. I den periode er en nation på tyve millioner sjæle sprunget frem. Disse mennesker har befolket et stort kontinent. De har grundlagt byer, bygget skoler, kirker, universiteter og jernbaner. De har fyldt landets floder med dampbåde og andre skibe. I samme tidsrum er landets urbeboere, indianerne blevet drevet til det fjerne vesten, eller næsten forsvundet. Pilgrimsfædrenes efterkommere har tiltvunget sig herredømmet over en stat, der engang vil blive regnet blandt Jordens største riger... Det kan derfor ikke forundre, at man i New England højtideligholder landets fødselsdag den 25. december, og at der også mange andre steder i Unionen er glæde og fest på denne dato. Man deler newenglændernes begejstring og drikker et skummende bæger til minde om Pilgrimsfædrene og »Mayflower«, der gennem storm og tåge førte sine

passagerer til Det forjættede Land, til kommende generationers rige vugge, til de kyster, hvor friheden har udfoldet sine skærmende vinger over tusindårige skove, over mægtige floder og himmelhøje bjerge.

Da jeg om aftenen kørte tilbage mod Boston, var vi kun to passagerer i diligencen, og vi blev bekendte. Det var kaptajn Odelmark fra Westervik. Hans brig, »Rapid«, lå i New Bedford, og om få dage skulle skibet afsejle til Rotterdam. Odelmark havde været på forretningsrejse til Plymouth og rejste nu over Boston til New Bedford. Vi havde en livlig samtale om Norden og Amerika. Vi havde mange fælles bekendte, og selv om jeg havde bestemt mig til at blive endnu et par måneder i Boston, så kunne jeg ikke afslå hans venlige tilbud om at rejse med hans skib til Europa.

»Så ses vi om tre dage i New Bedford!« udbrød min rejsefælle, da jeg sagde farvel til ham på jernbanestationen. »Om tre dage er »Rapid« klar, og så vil De se, at hun lever op til sit navn.«

Jeg lovede at være på pladsen til den aftalte tid, og mine sidste dage i Boston brugte jeg til at besøge venner og bekendte, samt gøre nogle små indkøb af bøger og andre ting.

Ledsaget af min gode ven, H.C. Hou gik jeg den tredie dags morgen ned til jernbanen, efter at vi først havde drukket et glas på Winthrop House. Her skålede vi med hinanden for gensidig fremtidslykke og med tak for det venskab, der i gode som onde tider under vort ophold i De forenede Stater havde bundet os til hinanden.

Man hørte den skingrende piben fra lokomotivet, og konduktørerne løb frem og tilbage i vognene for at kontrollere billetter.

Damphestene snøfter og vrinsker... Nu går det

*Et møde mellem pilgrimsfædrene og de indfødte indianere.
En romantiseret fremstilling, som ikke helt afspejler
virkeligheden. Indvandrerens første tid i Det forjættede Land
var præget af nød og store udfordringer.*

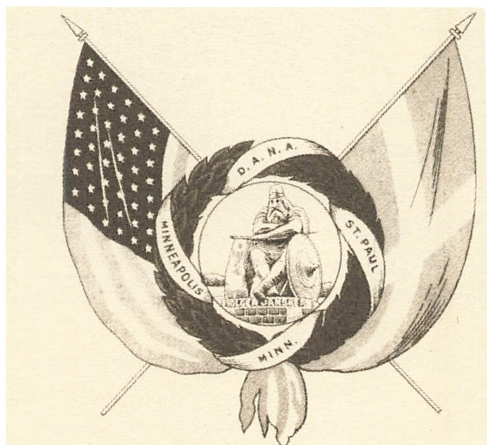
fremad. Det er min sidste jernbanerejse i De forenede Stater for denne gang. Vi iler gennem bølgende landskaber med kornmarker, over svimlende broer, gennem mørke tunneler, langs med spejklare floder og ofte nær ved det store Atlanterhav, der i solens glans frembyder et storslået syn med dets mylder af skibe.

Vi gør holdt ved en mellemstation. Passagerer stiger af. Nye kommer på, og så er vi atter på farten!...

Hele tiden ser vi nye, smukke landskaber – og det er en tåbelig idé, når folk tror, at man ikke kan nyde udsigten fra en jernbanevogn, selv om den kører med en fart af 40 kilometer i timen...

Snart har vi lagt de cirka 90 kilometer bag os, og nu lyder piben endnu mere skingrende end før, for vi er nået til vor rejses mål: New Bedford.

Og fra nu af er nøgleordet: *Hjemad!*

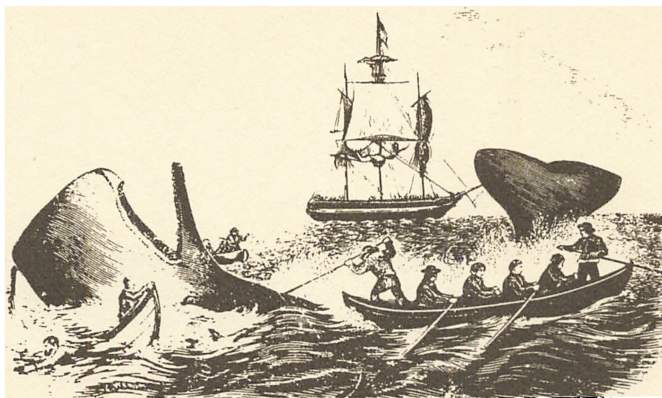
HJEMAD

New Bedford er en trivelig lille by med over 17.000 indbyggere. Den er mest kendt for sit store hvalfiske-ri, og den driver dette indbringende erhverv med 249 skibe.

Da jeg opholdt mig i byen, lå der cirka hundrede af disse kæmpestore, tremastede fiskefartøjer i havnen og ved de forskellige lastepladser. Der var et usædvanligt liv og røre overalt, både nat og dag.

Hvalolien er anbragt i trætønder på reden.

Harpunering af en kaskelothval. (Midten af 1800-tallet).

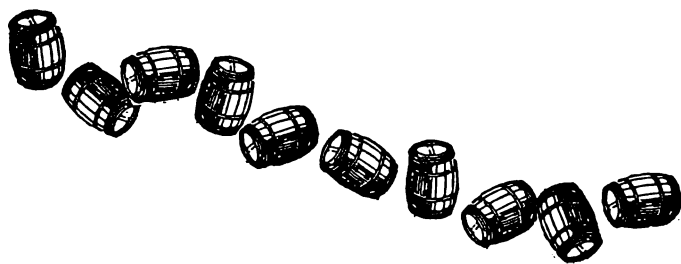
Der bor en del kvækere i New Bedford, og de er alle sammen skibsredere. Hele tiden så man disse brun- og gråklædte, alvorlige mennesker med deres bredskyggede hatte på værfterne og beddingerne. De ilede fra det ene skib til det andet for at sikre sig, at arbejdet blev udført så hurtigt som muligt, og at alle reparationsmaterialerne var i bedste stand.

Under lystig sang hejsede man provianten om bord i en stor skude. Den skulle formentlig være borte tre år, og ville nok vende tilbage med fuld last, til redernes og mandskabets store glæde. Ovre på den anden side af den store kran lå en række nyligt hjemkomne fartøjer. Deres last blev fjernet. Der lugtede slemt af tran, men det var der ikke noget at gøre ved, for prisen på tran var høj det år, og købmændene kunne kun med nød og næppe ekspedere alle ordrer. På samme tid-

punkt lå over 50 skibe fra forskellige lande og ventede på at laste tran, spermacet²⁷⁾ og hvalknogler. Og hver dag ankom og afgik mange skibe med en stor og værdifuld last.

Jeg havde lejlighed til at overvære et hvalfangerskibs afrejse, og opholdt mig om bord, indtil båden lettede anker. Der herskede et mærkeligt liv, og det var nogle underlige mennesker, der arbejdede om bord.

Et hvalfangerskib kræver en temmelig stor besætning, og det er svært at få fat på tilstrækkelig med erfarne matroser – ikke mindst fordi fortjenesten er uvis, da mandskabet, lige fra kaptajnen ned til kokkedrengen, ikke får en fast løn, men er afhængig af det udbytte, som fangsten kaster af sig.

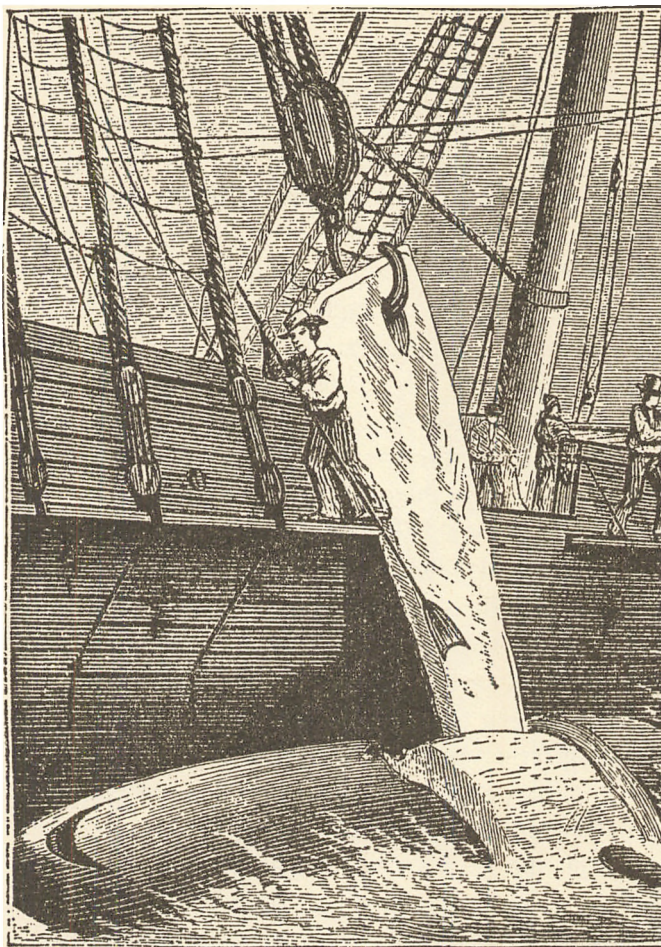
Derfor ser man i alle de større kystbyer, langs med kajerne kæmpestore plakater, hvorpå man kan læse: *Whalemen wanted* – Folk søges til hvalfangst. Så går mange af de personer, som ikke har den ringeste mulighed for at slå sig igennem på land, hen til disse hvalfangerkontorer, der har påtaget sig at hyre folk til

hvalfangerbådene. Her får de klæder og andre nødvendige ting, og bliver derefter samme aften transporteret med jernbanen til New Bedford eller andre af de østlige havne, hvorfra skibene skal afsejle. De fleste af de personer, der melder sig til et sådant arbejde er, som man kan forstå, ofte bærmænd og udskudt af de store byers demoraliserede befolkning. Det er tit forbrydere, der er undsluppet lovens lange arm. Mange af dem har aldrig været til søs, men har levet deres liv i lediggang og usselhed. De havde ikke villet arbejde, men er til sidst blevet tvunget til at flygte fra deres opholdssted, enten på grund af sult eller fordi politiet var i hælene på dem. Derfor lader de sig hyre og takker Gud for, at de er sluppet fra lovens fælde, som var lige ved at klappe i. Men at der gives enkelte undtagelser kan ikke nægtes. Jeg har kendt flere landsmænd, som af deres følelser er blevet drevet til at tage hyre om bord på et hvalfangerfartøj, og som har foretrukket dette farlige og møjsommelige liv i stedet for at ligge deres landsmænd eller fremmede til byrde.

Der var totalt kaos overalt. Dækket var fyldt af tønder og vandfade, harpuner og jernstænger, bunker med tovværk, bure med levende fjerkræ og små gryntende grise. Der var knap nok plads til de lange cedertræbåde, som benyttes under hvalfangsten. Alle løb rundt mellem hinanden og bragte uorden i tingene i stedet for at lægge dem på plads. Styrmanden og de ældre matroser bandede og skreg, hvilket blot gjorde det nye mandskab endnu mere forvirret. Mandskabets skibskister lå hulter til bulter i for- og agterenden, og

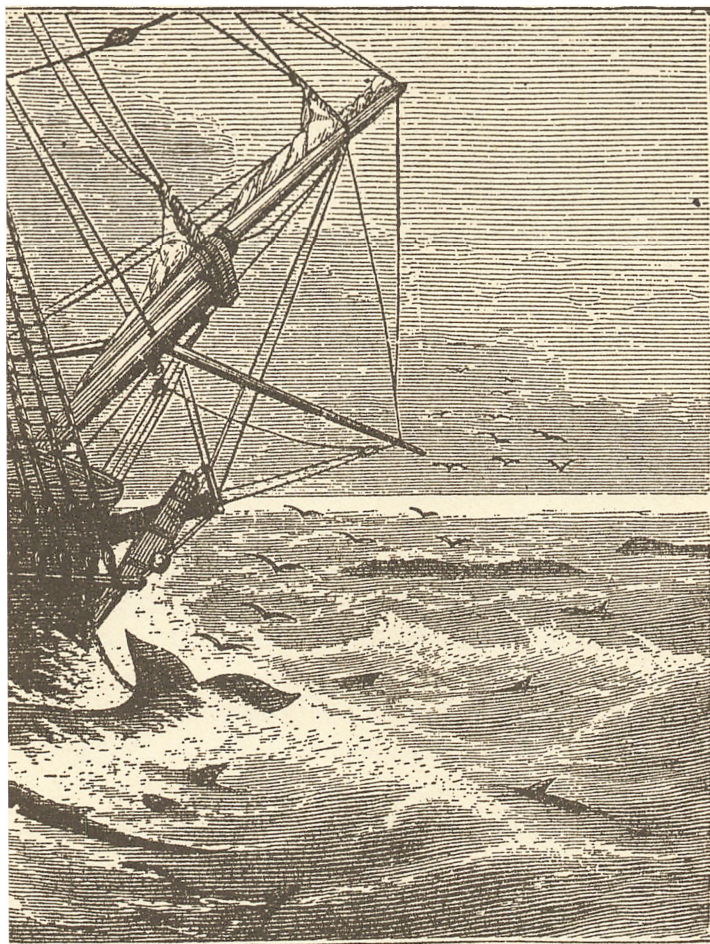
man så mangelen en »rekrut« gå og søge efter sine ejendele, mens han i sit stille sind angrede, at han havde taget hyre og ikke var forsvundet på en af jernbanestationerne. Nu vidste han, at det var for sent. Skibet lå allerede ude på strømmen. Man ventede blot på, at kaptajnen skulle komme om bord, så man kunne gå under sejl. Alt håb om at sætte foden på land var ude. Nu gjaldt det blot om, som i så mange andre situationer her i livet, resigneret at finde sig i sin skæbne – af den gode grund, at det ikke kunne være anderledes. Men flere af disse fyre gik nok og spekulerede på, om det var muligt på rejsen at finde en lejlighed til at hoppe af, hvis livet var for strengt om bord. Før togtet var slut, skulle man jo anløbe mange havne og beboede øer. Derfor var der stadig et lille håb. Tanken om friheden, der vinkede i det fjerne, gav mange af dem nyt mod, og enkelte af dem slentrede derfor op og ned ad dækket med hænderne i lommerne og lod ikke til at bryde sig ret meget om styrmændenes grove kommandoråb.

Besætningen om bord på »President Polk« var vel omkring fyrretyve mand. Men med undtagelse af officererne, harpunererne og bødkerne, så var resten af mandskabet ikke noget opbyggeligt syn. Man så ikke ældre mennesker blandt dem. De var alle mellem 18 og 30 år gamle. Trods deres ungdom var deres ansigter præget af lidenskaber og udsvævelser. Hos nogle lå øjnene dybe og kolde under panden, og hvis man af og til så et glimt i deres døsiges blik, så fremhævede det endnu mere ansigtets sørgelige udseende. Enkelte af dem havde dog stadig skyggen af noget godmodigt,

halvt letsindigt, halvt alvorligt ved deres mund og i deres øjne.

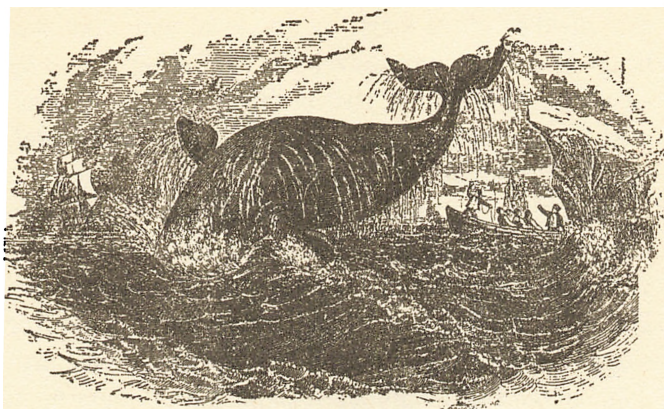
Jeg forlod ikke skibet, før det lettede anker, men jeg

*Hvalens spækklag bliver skrællet som en appelsin.
En krog i spækket og langsomt drejes stykket om bord.
Hajlignende grovædere tager deres del af byttet.*

bemærkede ikke nogen synderlig bevægelse hos mand-skabet, da kaptajnen gav ordre til afsejling. Og dog skulle disse mennesker vove sig ud på en lang rejse i kamp med elementer og dybets uhyrer.

Da jeg skulle ned i jollen, der skulle bringe mig i land, fik jeg imidlertid øje på en ung mand, som vel knap var 19 år gammel. Han var høj og kraftig, men hans ellers pæne ansigt var blegt og havde et lidende udtryk. Han stod og stirrede ind mod land, men der kom ingen venlig hilsen derinde fra. Der var ingen slægtninge eller venner, der bød ham farvel... Han var så ung, og dog kunne hans livshistorie være rigere, men også mere tung og vemodig end mange ældre menneskers. Jeg så tårer i hans øjne, og han foldede hænderne. Jeg er sikker på, at hans tanker gik tilbage til et eller andet tidspunkt i hans fortid – til et stille, venligt barndomshjem, som han måske havde været tvunget til at forlade. Måske var hans tårefyldte blik en sidste afskedshilsen til en kær mor... Jeg kendte ham ikke, men jeg har selv kendt til de samme følelser, som i dette øjeblik vistnok gennemstrømmede den unge mands sjæl. Selv har jeg ensom og uden at kunne sige farvel til dem, der står mig nærmest her på Jorden, forladt Europas kyster, for at tumle mig i en år-række i en fremmed verdensdel. Og selv om alle andre på dækket betragtede ham med en ligegyldig mine, så var det ikke tilfældet med mig... Jeg sendte ham en tavs, en stille, en deltagende afskedshilsen. Jeg sendte ham de bedste ønsker for fremtiden. Måske er de gået i opfyldelse.

»Så begynder den frygtelige fart, når harpunerne har ramt et af de store dyr. Tovene fastgøres i båden, så hvalen er spændt for båden som en fnysende hest.«

Men nu littede ankeret, og man satte sejl. En mild brise fyldte sejlene, og det store skib gled hen over de krusede småbølger. Skibet så ud som en rank og stolt svane, der udspiler sine vinger, før den fra havet løfter sig op mod himlen.

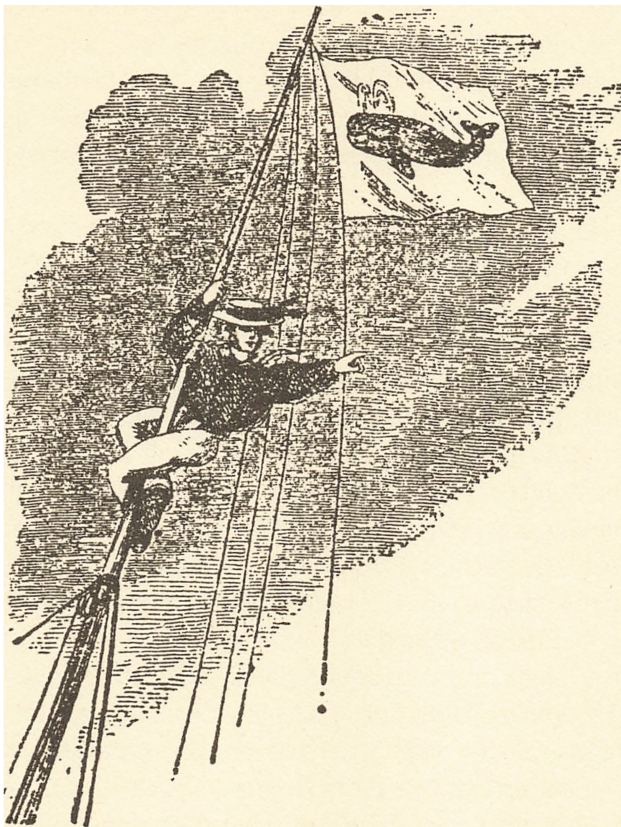
Men når skibet først er kommet til søs, så begynder det egentlige liv om bord. Det har min gamle ven, Conrad Lund, givet mig en beskrivelse af, og det er på hans beretning, at jeg støtter min egen skildring. (Jeg har tidligere omtalt denne mand, der som student i København også var en god oversætter, men som tvunget af livsforholdene måtte rejse til en fremmed verdensdel. Sidst jeg hørte fra ham, var han i Californien, men det er fem-seks år siden).

Mandskabet bliver delt i forskellige hold, men først skal dækkes gøres klart, og alt, hvad man ikke skal bruge med det samme, bliver stuvet af vejen. Kister og kasser bliver bragt ned i besætningens lukafer. Burene med fjerkræ og smågrise surres fast. Alle forberedelser bliver gjort for at få klart skib.

Den første dags aften får mandskabet de fornødne instrukser og bliver gjort bekendt med de straffe, der vil overgå dem, hvis de forsynder sig mod disciplinen. Det er uundgåeligt, at en del af »rekrutterne« bliver søsyge, men man har et godt middel mod denne sygdom om bord på hvalfangerbådene. Man tvinger nemlig den syge til at blive oppe på dækket, indtil det værste er overstået. Derefter får han ordre til at bestille noget, så han kan »glemme« den underlige fornemmelse. Undertiden lader man ham drikke saltvand, der er blandet med en smule cognac. Det er en afskyelig medicin, og de fleste foretrækker derfor at lade naturen få sin ret i stedet for at tage tilflugt til dette middel. Det er såmænd nok også opfundet af en eller anden snu yankee, som mere har tænkt på at få det syge mandskab på benene end at kurere sygdommen.

Køjerne er indrettet til to personer. De første dage ser de rene og ordentlige ud, men det er svært at beskrive dem, når skibet har været længere tid til havs, og især efter at hvalfangsten er begyndt, og man da udkoger tran.

Der går temmelig lang tid, inden den nye besætning har lært sig alt, og hvis det nu er sådan, at skibets kaptajn og styrmænd er brutale og rå mennesker, så får

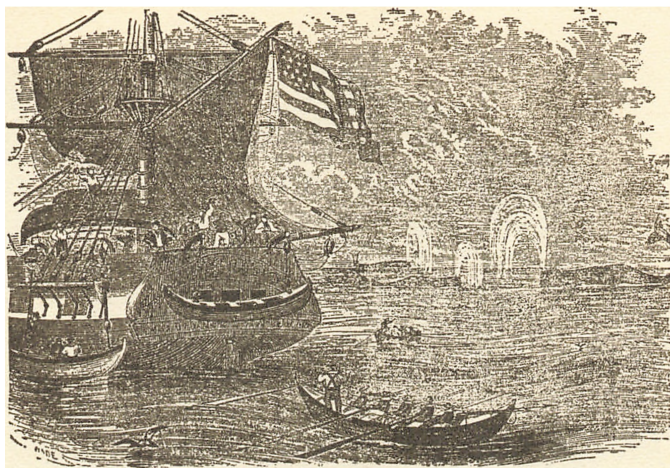

Hval i sigte!

de stakkels »rekrutter« en hård og grusom behandling. Der forestår endnu mange trængsler, efter at mandskabet har lært sig at knytte tov og rebe sejl, har fun-

det ud af kompassets væsen og magnetnålens betydning, og med trusler og prygl er blevet tvunget op i de højeste master for at klynge sig fast i de yderste rær. Der venter endnu mange prøvelser, når skibet når fangststederne, og jagten på dybdernes uhyrer skal begynde.

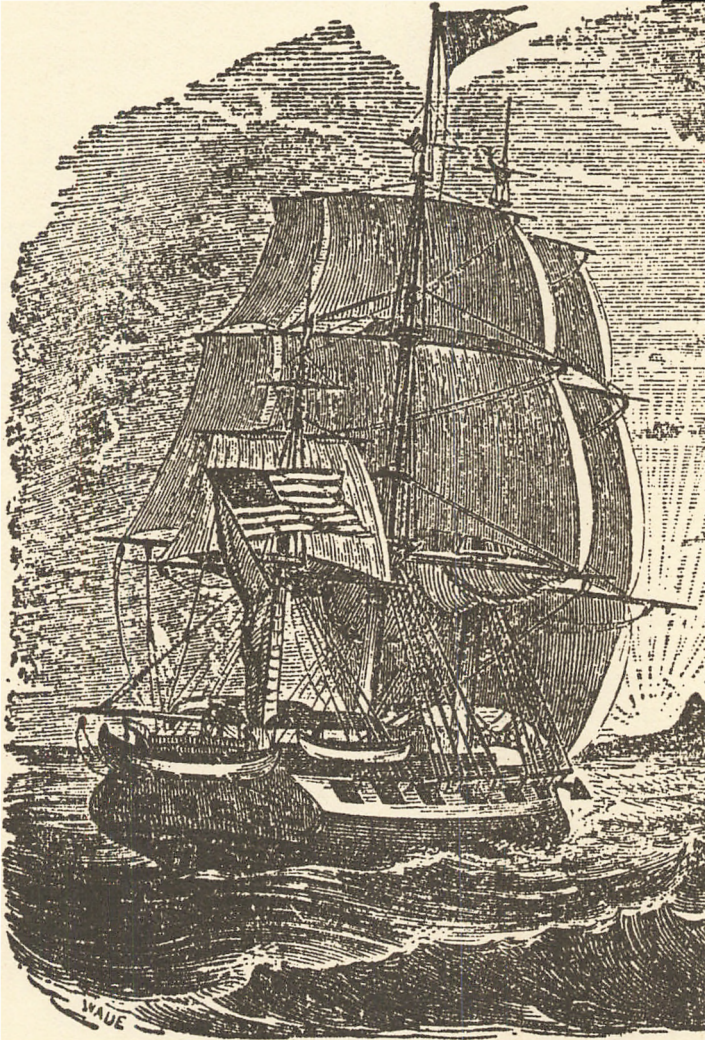
Nu hejser man en tønde op i formasten. Her sidder matroserne på skift, to timer ad gangen og ser efter, om ikke en eller anden hval skulle dukke op for at trække frisk luft, mens den samtidig lader et par fontæneagtige vandstråler stige højt op i luften. Dette ophold i tønden er en drøj post i et iskoldt vejr i Sydatlanten. Øjnene kigger i alle retninger, for at folkene, der holder udkig i forstavnen, ikke skal opdage hvalen før manden, der sidder i tønden. Når en sådan stakkel endelig bliver afløst, er han ofte så forfrossen, at han knap kan røre sig. Ravende og forkommen søger han nu ned til sin gennemvåde og stinkende køje, for blot efter nogle få timers utilstrækkelig søvn atter at blive purret ud til årerne i en af harpunerernes lange både... Og så går det hurtigt som lynet gennem de høje bølger, men her er han i stadig bevægelse, så han ikke ænses de søer, der skyller over ham... Nu nærmer man sig en flok hvaler. Harpunerne kastes, linerne løber ud og årerne trækkes ind. Så begynder den frygtelige fart, når harpunerne har ramt et af de store dyr. Tovene fastgøres i båden, så hvalen er spændt for båden som en fnysende hest. Og hurtigt som et pibende lokomotiv, der farer hen over skinnerne, kløver den smalle båd de store skummende bølger over det blågrønne

*Op til fire harpunerbåde sættes i søen,
når man har skimtet en hvalstime i det fjerne.*

dyb. Det er en kamp på liv og død – og ofte går den prustende hval af med sejren. Med ét eneste slag af sin halefinne kan den knuse den lette, men kraftigt byggede båd. Men den menneskelige kløgt vinder for det meste kampen. Efter mange kilometers jagt, kan den tapre og modige harpunér endelig se sit bytte stige op mod overfladen og vende sin gråplettede, skinnende bug i vejret, mens bølgerne i en stor omkreds er farvet purpurrøde af det dræbte dyrs blod...

Ill. s. 90-91: »I alle dets stadier er hvalfangst farefuldt og majsommeligt... og pladsforholdene på selv disse store både er meget trange...«

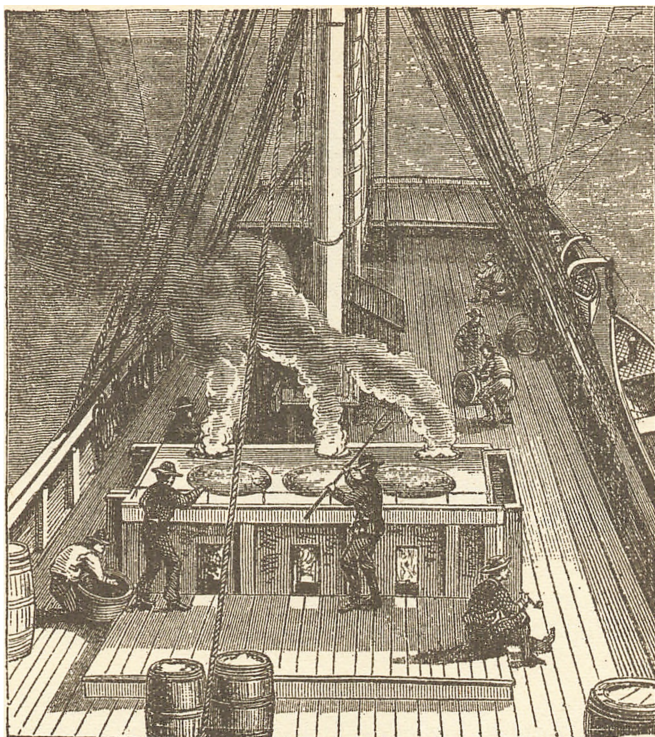

Men hvalen er ikke det eneste bytte. Man finder nemlig søelefanter på mange af de øer, hvor omkring fangsten drives. Disse dyr giver en fortrinlig tran, og er meget efterstræbte af hvalfangerne. Derfor går mandskabet i land og dræber dem med knipler og jernhandsker. Det bevirker ofte, at der opstår en fortvivlet kamp. Mange af de søfolk, der har været ude på disse ekspeditioner kan fremvise mere end et stort ar, som hidrører fra en søelefants bid. Når mandskabet har gjort en god fangst efter at have anrettet et blodbad på disse ellers så fredelige dyr, så gennemstrejfer de øen, og man finder fugleæg og bær, og hvad den ellers ikke ret frugtbare jord kan gemme på. Disse ting føres med om bord, hvis man da ikke spiser det hele på stedet. Mandskabet betragter jagten på søelefanterne som en slags ferie, og min ven fortalte mig, at der ofte var en kappestrid om bord for at komme i land, når man passerede en eller anden ø og med kikkerter opdagede, at disse dyr lå og soled sig på strandbredden.

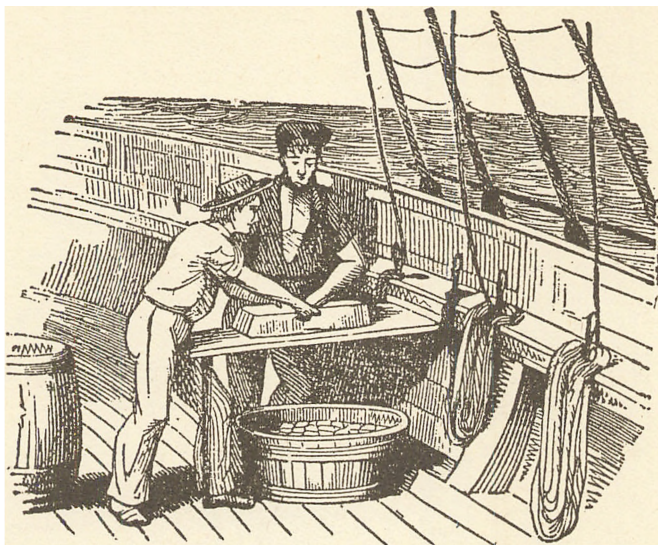
Men hvis der var ugelange storme, så kunne man naturligvis ikke drive fangst, og da døjede mandskabet særligt under det hårde og strenge arbejde om bord.

I alle dets stadier er hvalfangst farefuldt og møjsommeligt, og da man skal være sammen i årevis, og pladsforholdene på selv disse store både er meget trange, så breder der sig til sidst hos besætningen en apati og dorskhed, som kun brydes, når hvalerne viser sig. Da begynder jagten igen. Det gælder om så hurtigt som muligt at få fuld last, så man kan vende tilbage til den havn, man har været borte fra så længe.

Olien udkoges i tre store kar. Der er mange affaldsprodukter, som hvalkogerne fjerner med store forke. Derefter fyldes olien på træetønder, som anbringes i lasten.

Det er sjældent, at man holder øje med tiden om bord. Conrad Lund fortalte mig, at det eneste man kunne kende søndagene på var, at man ofte fik serveret *dough*, en slags melbudding på disse dage. Det var en pynt på de sædvanlige, ikke just strålende måltider...

*»Det gælder om så hurtigt som muligt at få fuld last...«
(Hvalspæk skæres i småstykker, så det nemmere kan koges).*

Han fortalte ligeledes, at han på sin hvalfangertur ikke havde skiftet tøj i fire måneder, at han ikke kunne få ferskvand til at vaske sig i, og at han under hele togtet, der varede i 2½ år, måtte dele sin køje med en neger, som for øvrigt var et retskaffent menneske og en dygtig matros...

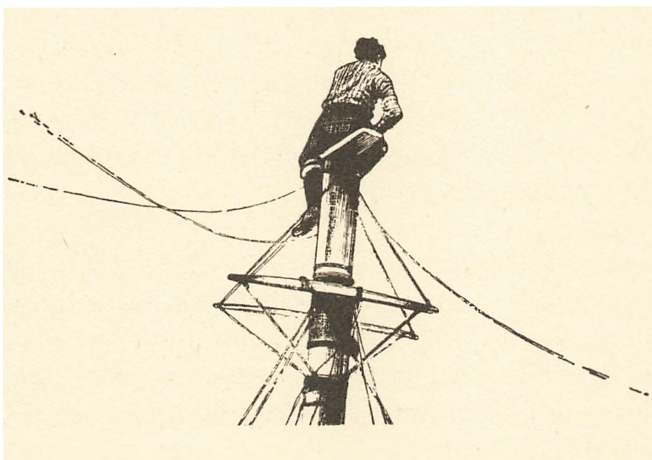
Men når så skibet endelig var fuldlastet, og man satte kursen mod hjemmet, så mødte man igen et varmt klima – og alle kan vel forstå, hvilken glæde der brød frem, da rejsen nu var ved at være slut.

»Ved St. Helena,« fortalte min ven, »fik vi et dejligt

sommervej. Den ene efter den anden sprang vi i vandet for at bade, uden at ænse hajfinnerne, der lidt borte skød op over den stille havflade...«

Og hvad kan nu en matros, der kun er såkaldt halvbefaren, have tjent, når skibet atter ligger i New Bedford og besætningen afmønstret? Lidt over, men lige så ofte lidt under 200 danske specier for 2½ års daglige og møjsommelige kampe på et troløst element, hvor han over hundrede gange har set døden i øjnene...

Og jeg må give min ven ret i, at det må være med højtidelig andagt og et hjerte opfyldt af taknemmelighed, at en mand den første søndag efter sin hjemkomst besøger Guds Hus. Efter at han i så lang tid har tumlet sig i omgivelser, der har været så forskellige fra hans sædvanlige livsforhold.

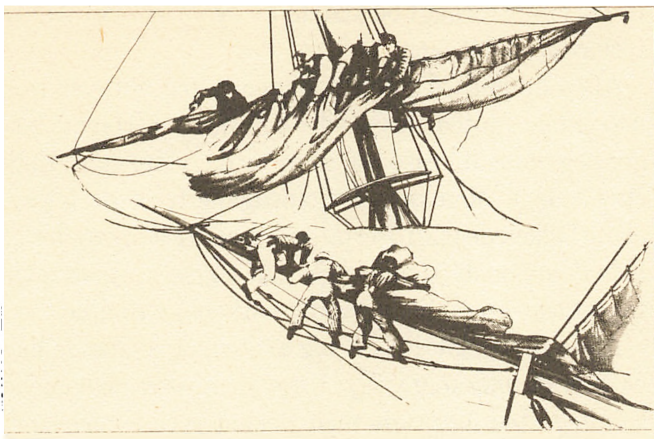

Jeg blev kun kort tid i New Bedford. Men nåede dog at træffe et par landsmænd. Den ene var en skomager

Lindgreen, som var en brav og fornuftig mand. Han var meget begejstret for sit nye fædreland, hvor han havde boet i nogle år. Den anden hed Sandberg. Han var ansat som maskinist på en fabrik. Desværre har jeg senere fået at vide, at han kort efter min afrejse fik en ulykkelig død, da dampkedlen på hans fabrik eksploderede. Lindgreen fortalte mig, at en tredje landsmand, Johan Andersen Thorngreen (muligvis søn af en bødker Thorngreen i København) var død om bord på en hvalfangerbåd. Han havde testamenteret Lindgreen en arv på 800 specier. Pengene skulle være i København, og Lindgreen bad mig forhøre i København, om den dødes slægtninge havde disse penge. Selv om Lindgreen ikke ønskede at stå de retmæssige arvinger i vejen, havde han nemlig lånt den afdøde en ikke helt lille sum penge. Desværre har jeg ikke kunnet få de nødvendige oplysninger om Thorngreens familief forhold. Jeg nævner blot denne sag her med det håb, at det skal blive læst af de rette vedkommende, der således kan få besked om den dødes sidste vilje samt om Lindgreens uegennyttighed.

Efter min ankomst til New Bedford fik jeg den fjerde dags morgen besked om, at kaptajn Odelmark kunne tænke sig at sejle klokken otte. Der blæste kun en svag vind, men den var gunstig, og da skibet nu var udklaret og alting klar til afrejsen, så var det med at benytte sig af lejligheden.

Derfor forlod jeg klokken 7 Parker House, hvor jeg havde boet under mit ophold i New Bedford, og lidt

»Kort før solnedgang friskede det op, og 'Rapid' for som en pil hen over de mørkeblå strømme.«

senere var jeg komfortabelt indlogeret i den store, rummelige kahyt på »Rapid«.

En time senere var vi under sejl, men det gik meget langsomt. De første fem-seks timer avancerede vi kun nogle få kilometer. Havet var næsten blikstille, solen brændte og sejlene slog frem og tilbage mod masterne. Matroserne gik forgæves og kiggede op mod vimplen, mens de af og til fløjtede. Det gør man almindeligvis, når man i stille vejr ønsker en god brise. Lodsens sad sammen med kaptajnen ved siden af rorgængerens. Han trøstede os med, at hvis varslerne ikke slog fejl, så ville vi hen ad aften få en rask og gunstig medvind. Det var også kaptajn Odelmarks overbevisning. Og jeg ønskede af hele mit hjerte, at de ville få ret. For livet

til søs er ensformigt og kedeligt – og vejen over Atlanterhavet meget lang.

Allerede hen på eftermiddagen følte det som om, den længe ventede brise ville indfinde sig. Havets bølger begyndte at kruse sig, og nu og da fyldte et let vindstød sejlene. Men kort før solnedgang friskede det op, og nu behøvede matroserne ikke at fløjte længere for at hidkalde vinden. Den kom helt af sig selv, og »Rapid« for let som en pil hen over de mørkeblå strømme.

Alle sejl var sat, lodsens tog afsked, og kysten lå bag os som en mørkegrå sky, forgyldt af den nedgående sol. Jeg stod agterude med blikket rettet mod land, som endnu kunne ses længe efter, at solen var gået ned. Jeg kan ikke nægte, at det var med mærkelige følelser, at jeg så Amerika forsvinde i horisonten. I syv lange år, som dog i hint øjeblik forekom mig så korte, havde jeg flakket rundt i dette land. Jeg havde rejst mange tusinde kilometer rundt i den store republik, set meget, lært meget og samlet et rigt stof til de »kommende dage«, hvis det var således bestemt, at jeg lykkelig og vel skulle gense min hjemstavn. Jeg havde ikke vundet gods og formue. Tværtimod. Ofte havde jeg kæmpet en hård strid og undertiden lidt afsavn. Men det var omstændighedernes skyld, og som en mand havde jeg båret skæbnens tilskikkelser. Men jeg havde også oplevet mange lyse og dejlige dage i fristarterne – mange uforglemmelige timer kunne jeg dengang og senere i livet mindes. Det gav selv de bitre stunder en sødme, som kun den kan kende, der har oplevet noget lignende. Min sjæl var gennemtrængt af

*»Jeg stod atter i Europa.« (»En hjemkomst«:
Amerikadampere ved Larsens Plads, 1898.
Oliemaleri af Edvard Petersen. Aarhus Kunstmuseum).*

beundring for alt det store og smukke, jeg havde set i dette land, som nu forsvandt for mit blik. Jeg sad tavs og tankefuld, mens jeg kiggede i den retning, hvor jeg

havde set det sidste, svage omrids af den amerikanske kyst synke i havet. Ingen vil kunne bebrejde mig, at mit farvel til den nye verden var fyldt med vemod, af følelser, som det er mig umuligt at beskrive.

Men netop som jeg stod i mine egne tanker, hørte jeg salmesang fra mandskabsmessen. Som man bruger det på skandinaviske skibe, så havde man holdt andagt, og nu sang de en svensk salme... De jævne toner greb mig... Kaptajnen dukkede op, og sammen gik vi ned i messen. Det var den første aften om bord.

Da vi igen kom op på dækket, var månen stået op. Himlen var dejlig blå, og mit yndlingsstjernebillede, Karlsvognen, funkede med sine lysende hjul...

Og som lodsens havde spået det, så havde vi en gunstig medvind, og »Rapid« levede op til sit navn. Vi sejlede over Atlanterhavet på 23 dage – og jeg stod atter i Europa.

EFTERSKRIFT

Det er over fire år siden, at jeg på Ohiofloden ved hjælp af mine dagbøger påbegyndte udarbejdelsen af de her fremlagte skitser fra Nordamerika.

Det blev min lykkelige lod at fuldføre dette arbejde i Danmark.

En nådig skæbne lod mig atter gense de fleste af de mennesker, til hvem mit hjerte og mine tanker altid klyngede sig i den fjerne, fremmede verdensdel. Jeg har igen hilst på gamle, trofaste venner og vundet mange nye. Jeg har igen set solen dale ned over mit fædrelands dejlige skove og hørt Øresunds bølger bruse mod den hvide strandbred.

Livsfrisk og fuld af fremtidshåb – om end et enkelt dybfølt savn står i mit hjertes indre – har jeg atter besøgt de steder, hvortil min barndoms og ungdoms smukkeste minder og lyseste drømme knytter sig. Og på en stille augustaften i en kærlig søsters venlige hjem slutter jeg nu dette arbejde, som allerede før dets fuldendelse er blevet mødt med skånsom overbærenhed og milde domme.

»Never give up!« – »Giv aldrig op!« – det er og vil altid forblive mit valgsprog, og ved at fastholde dette valgsprog, har jeg fået styrke i livets kampe, har op-

retholdt håbet, når det var ved at synke. Og jeg er sikker på, at det vil følge mig i gode som i onde tider, hvis jeg atter, måske inden ret længe, styrer min flygtige vej ud i den vide, dejlige verden...

Men selv om jeg rejser nok så langt, så håber jeg, at jeg endnu en gang træffer sammen med min læser, der forhåbentlig med interesse har fulgt mig på min vandring hinsides det store Atlanterhav.

Verden er en smuk og prægtig billedbog. Måske sender jeg Dem endnu en gang, *Langt fra Danmark*, flere af denne billedbogs farverige blade!

Frederiksborg, den 17. august 1855.

Axel Felix

NOTER

1. *Esquire*. Mand af ridderklassen, som endnu ikke havde fået ridderlaget.
2. *Louis Hennepin* (1626-1701?). Franciskanermissionær og opdagelsesrejsende.
3. *Stampemølle*. En gammel type vandmølle, hvis hjul drev tykke bjælker, kaldt stampere, lodret op og ned. Brugtes til valkning af tøj, knusning af hårde emner o. lign.
4. *Værk*: »Nouvelle découverte d'un très grand pays situé dans l'Amérique« (1697) - »Opdagelsen af et meget stort landområde i Amerika«. Et værk, hvis troværdighed der senere er sat spørgsmålstegn ved.
5. *Pehr Kalm* (1716-79). Skrev blandt andet »En resa till Norra America«, 1-3, 1753-61. Rejste i Nordamerika 1747-51.
6. *Linietropper*. I militært fagsprog betegner »linie« en formation, i hvilken soldater opstilles ved siden af hinanden på to eller tre rækker (geledder).
7. *Calvinisme*. En protestantisk lære opkaldt efter den franske reformator, Johan Calvin (1509-64), der ønskede en fast religion på bibelsk grundlag.
8. *Dolce far niente*. Ital.: Sødt at gøre intet. Driverliv.

9. *Utilitarisme*. Den etiske opfattelse, at vore handlinger bør vurderes efter deres nytte for menneskers velfærd.
10. *Paskviller*. Af ital.: *Pasquino*, en romersk skrædder i 1500-tallet bekendt for sit vid. Derfra overført på en antik torso, hvorpå der blev opslået anonyme politiske satirer. I almindelig forstand: Smædeskriftsforfatter.
11. *Andrew Jackson* (1767-1845). Præsident 1829-37.
12. *Unitarer* – se noten bind 3.
13. *Trinitarieorden* (Treenighedsorden). Spansk åndelig bevægelse, oprettet i 1198 med det formål at løskøbe kristne slaver fra tyrkerne.
14. *Baptisme*. Kristent kirkesamfund, der forkaster barnedåb. Opstået i England omkring 1630. Navnlig udbredt i Amerika.
15. *Episkopalisme*. Et katolsk kirkesamfund, som tidligere lagde kirken tyngdepunkt i biskopembedet.
16. *Universalisme*. Teologisk lære der hævder, at Gud vil frelse *alle* mennesker, ikke blot nogle udvalgte.
17. *Methodister* – se noten bind 6.
18. *Milleriter*. Millerisme, grundlagt af den amerikanske religiøse leder William Miller (1782-1849), der på et tidspunkt prædikede, at Jesus ville genopstå 22. oktober 1844. De senere adventister bygger delvis deres tro på Millers teori.
19. *Cunard Steam-Ship Co.* Engelsk rederi i Liverpool. Grundlagt 1838 af *Samuel Cunard* (1787-1865).

20. *John Harvard* (1607-38). Engelsk præst, som udvandrede til Amerika.
21. *Elihu Yale* (1648-1721). Engelsk koloniembedsmand. Født i Amerika. Stiftede Yale College i 1701.
22. *Samuel Gridley Howe* (1801-76).
23. *Frihedskrig*. Grækernes frihedskrig mod tyrkerne 1821-29.
24. *Filhellener*. Grækerven. Især om en person, der virkede for Grækenlands sag under krigen mod tyrkerne.
25. *Polens uafhængighed*. Polens uafhængighedskrig mod Rusland 1831.
26. *Julia Ward Howe* (1819-1910). Amerikansk forfatterinde. Skrev blandt andet »Battle Hymn of the Republic« (1862), inspireret af den amerikanske borgerkrig.
27. *Spermacet*. Af latin *spermaceti*: Hvalsæd. Man mente tidligere, at stoffet var hvalens sæd. Det er imidlertid et fedtstof i kaskelot-hvalens hoved, og det anvendes til kosmetikfremstilling.

INDHOLD

- Bind I *Forord* · 5
 Indledning · 7
 Nytårsaften og nytårsdag i New York · 13
 Livet i korthusene · 33
 En helsingoraner · 58
 Aviser og avisbude · 74
 Forlystelser og adspredelser · 87
 Five Points · 115
 Noter · 130
- Bind II *En middag hos William B. Astor* · 5
 Californien-feberen · 22
 Præsidentvalget · 48
 Panorama over New York · 63
 To sommeraftener · 85
 Noter · 108
- Bind III *Udflygt i Maine* · 5
 Fra New York til Niagara · 39
 Fra Philadelphia til Washington · 62
 Noter · 109

- Bind IV *Senecaernes offerfest* · 5
Til Charleston · 46
I Charleston · 61
Noter · 110
- Bind V *I klostret* · 5
På rejse i Georgia · 18
Noter · 94
- Bind VI *I Alabama* · 5
I Florida · 24
Noter · 94
- Bind VII *Halvmånebyen* · 5
Noter · 119
- Bind VIII *På Mississippifloden* · 5
Noter · 95
- Bind IX *Til mammuthulen og Cincinnati* · 5
Noter · 95
- Bind X *Mod Boston* · 5
Hjemad · 77
Efterskrift · 101
Noter · 103